

АГУУЛГА

1. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	1-6
2. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	7-9
3. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ	10-10
4. ЗАРДЛЫН ХУРААНГУЙ	10-11
5. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	11-60

ХҮСНЭГТ

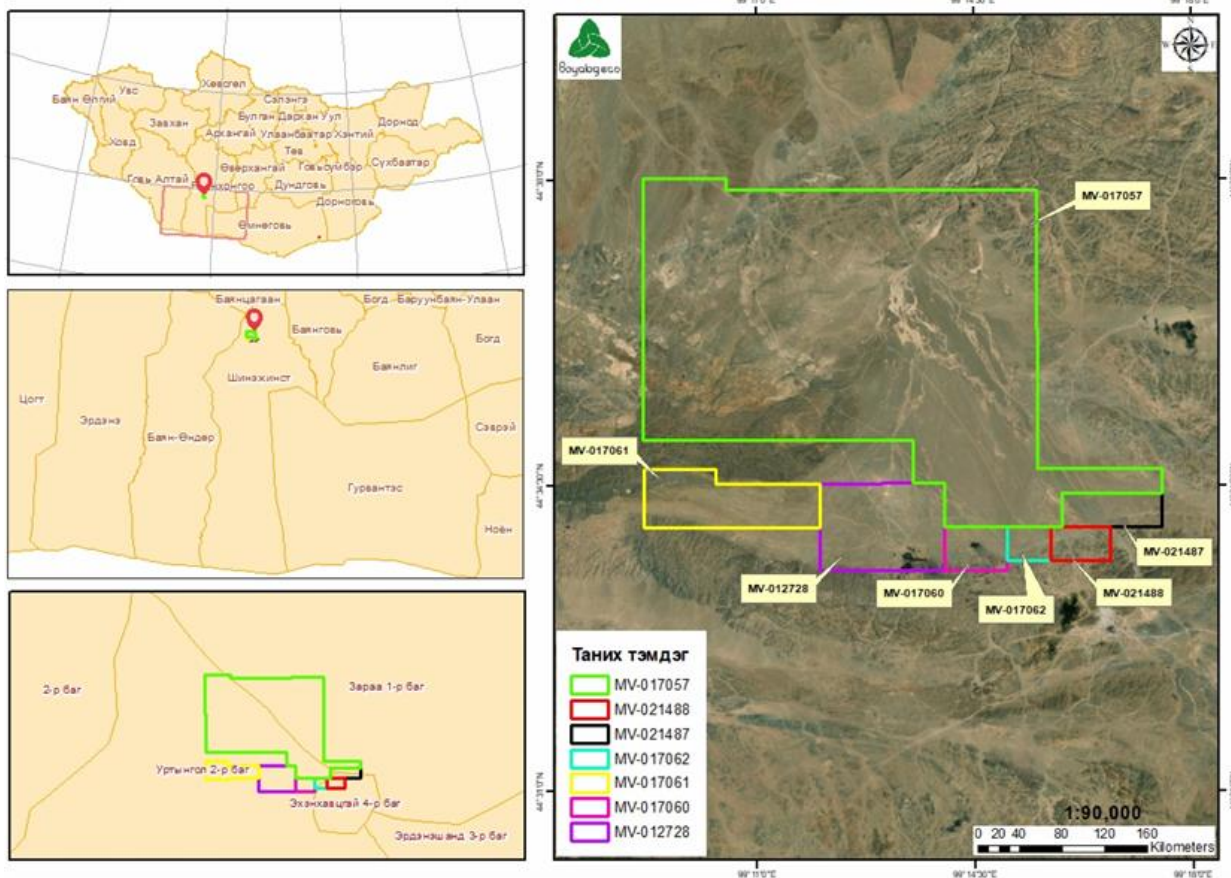
Хүснэгт № 1. Зардлын хураангуй	11-11
Хүснэгт № 2. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	12-22
Хүснэгт № 3. Ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө	23
Хүснэгт № 4. Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	24
Хүснэгт № 5. Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө	25
Хүснэгт № 6. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	27-29
Хүснэгт № 7. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	30-37
Хүснэгт № 8. Удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ	38
Хүснэгт № 9. Дуу чимээний хэмжилтийн үр дүнгийн харьцуулалт	39
Хүснэгт № 10. Төслийн дуу чимээний хяналт мониторингийн цэгүүд	39
Хүснэгт № 11. Төслийн агаарын чанарын хяналт мониторингийн цэгүүд	40-41
Хүснэгт № 12. Төслийн хөрсөн бүрхэвчийн хяналт мониторингийн цэгүүд	42-43
Хүснэгт № 13. Төслийн усны хяналт мониторингийн цэгүүд	45-46
Хүснэгт № 14. Төслийн ургамлан нөмрөгийн хяналт мониторингийн цэгүүд	47
Хүснэгт № 15. Төслийн амьтны аймгийн хяналт мониторингийн төлөвлөгөө	49
Хүснэгт № 16. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	50-57
Хүснэгт № 17. БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарь	60

1.ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Сэкер Ресорсуc Монголиа ХХК нь анх 2006 онд Гобикоул Энд Энержи нэртэйгээр үүсгэн байгуулагдсан бөгөөд 2022 онд нэрээ өөрчлөн, АНУ, Сингапур улсын хөрөнгө оруулалттайгаар Сэкер Ресорсуc Монголиа ХХК болсон. Хотгорын нүүрсний орд нь зэргэлдээ болон үргэлжилсэн 7 ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайг (MV-012728, MV-017057, MV-017060, MV-017061, MV 017062, MV-021487, MV-021488) хамран байрладаг. Анх 11340Х хайгуулын тусгай зөвшөөрлийг ГУУКА-ны даргын 897 тоот шийдвэрээр 2006 оны 02 сарын 13 өдөр Гоби Коул энд Энержи ХХК-д олгосон байдаг ба үүний дараа 7459Х, 7458Х, 12728А, 13782Х тусгай зөвшөөрлийн талбайнуудыг авч өөрийн хөрөнгөөр геологи хайгуулын ажлыг хийж гүйцэтгэж, улмаар ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл болгосон байна.

Засаг захиргааны хувьд Баянхонгор аймгийн Шинэжинст сумын нутагт орших бөгөөд Улаанбаатар хотоос баруун урагш ойролцоогоор 900 км, Баянхонгор аймгаас урагш 265 км, Шинэжинст сумын төвөөс баруун хойш 7 км-ийн зайд оршино. Физик газарзүйн мужлалаар говийн их мужийн баруун мужид, Алтайн нурууны зүүн өмнөд талын салбар Гичгэний нурууны зүүн урд үзүүрийн Саманд уулын хойд бэлд далайн түвшнээс дээш 2150 гаруй метрийн өндөрт байрлана.

Зураг 1. Талбайн байршил

1977-1978 онд Н.Авид Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг шинээр илрүүлж 4 канав, 24 цооног буюу 1957 т.м өрөмдлөгийн ажил гүйцэтгэж нүүрсний нөөцийг 4.09 сая.тн-оор тооцсон байдаг.

Хотгорын чулуун нүүрсний ордод 2007-2010 онуудад гүйцэтгэсэн хайгуулын ажлын үр дүнгийн тайланг ЭБМЗ-ийн 2011 оны 09 дүгээр сарын 08-ны өдрийн хуралдааны ХХ-17-01 тоот дүгнэлтийг үндэслэн АМГ-ын даргын 2012 оны 02 сарын 16-ны өдрийн 94 тоот тушаалаар нийт боломжтой болон бодитой (В+С) зэрэглэлээр 160.1 сая.тн, үүнээс бодитой (В) зэрэглэлээр 118.3 сая.тн, боломжтой (С) зэрэглэлээр 41.8 сая.тн чулуун нүүрсний нөөцийг улсын нэгдсэн тоо бүртгэлд хүлээн авсан байна. Мөн Хотгор чулуун нүүрсний ордын зүүн хэсэгт 2006-2017 онуудад гүйцэтгэсэн нэмэлт хайгуулын ажлын үр дүнгийн тайланг ЭБМЗ-ийн 2019 оны 07 дугаар сарын 08-ны өдрийн хуралдааны ХХ-13-07 тоот дүгнэлтийг үндэслэн АМГТГ-ын даргын 2019 оны 09 сарын 16-ны өдрийн н/112 тоот тушаалаар нийт боломжтой болон бодитой (В+С) зэрэглэлээр 171.04 сая.тн, үүнээс бодитой (В) зэрэглэлээр 124.58 сая.тн, боломжтой (С) зэрэглэлээр 46.46 сая.тн чулуун нүүрсний нөөцийг улсын нэгдсэн тоо бүртгэлд бүртгэжээ. Оновчлолоор тогтоосны дагуу ил уурхайн хүрээнд 108.1 сая тонн геологийн нөөц хамрагдаж байгаа бөгөөд хаягдал, бохирдлын тооцоог тусгаснаар үйлдвэрлэлийн нөөц 109.6 сая тонн байна.

Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлж Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, тайлан, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр болон биелэлтийг БОАЖЯ-аар жил бүр батлуулж, мөрдлөг болгон ажиллаж байна.

1.1 Төсөл хэрэгжиж байгаа газар нутгийн байгаль орчны төлөв байдал

Баянхонгор аймаг нь Монгол улсын нутаг дэвсгэрийн баруун төв хэсэгт байрлаж Өвөрхангай, Өмнөговь, Говь-Алтай, Завхан, Архангай аймгуудтай хил залгадаг ба нийт нутаг дэвсгэрийн хэмжээ 116 мянган ам километр болно. Нутгийн хойд хэсэгт Хангайн нурууны өмнө талын тэгш өндөрлөг, дунд хэсгээрээ Их нуруудын хотгорын төгсгөл тал хээр, өмнөд хэсгээрээ Алтайн цаад говийн цөлөрхөг хээрийн бүсийн хэсэгт хамаардаг.

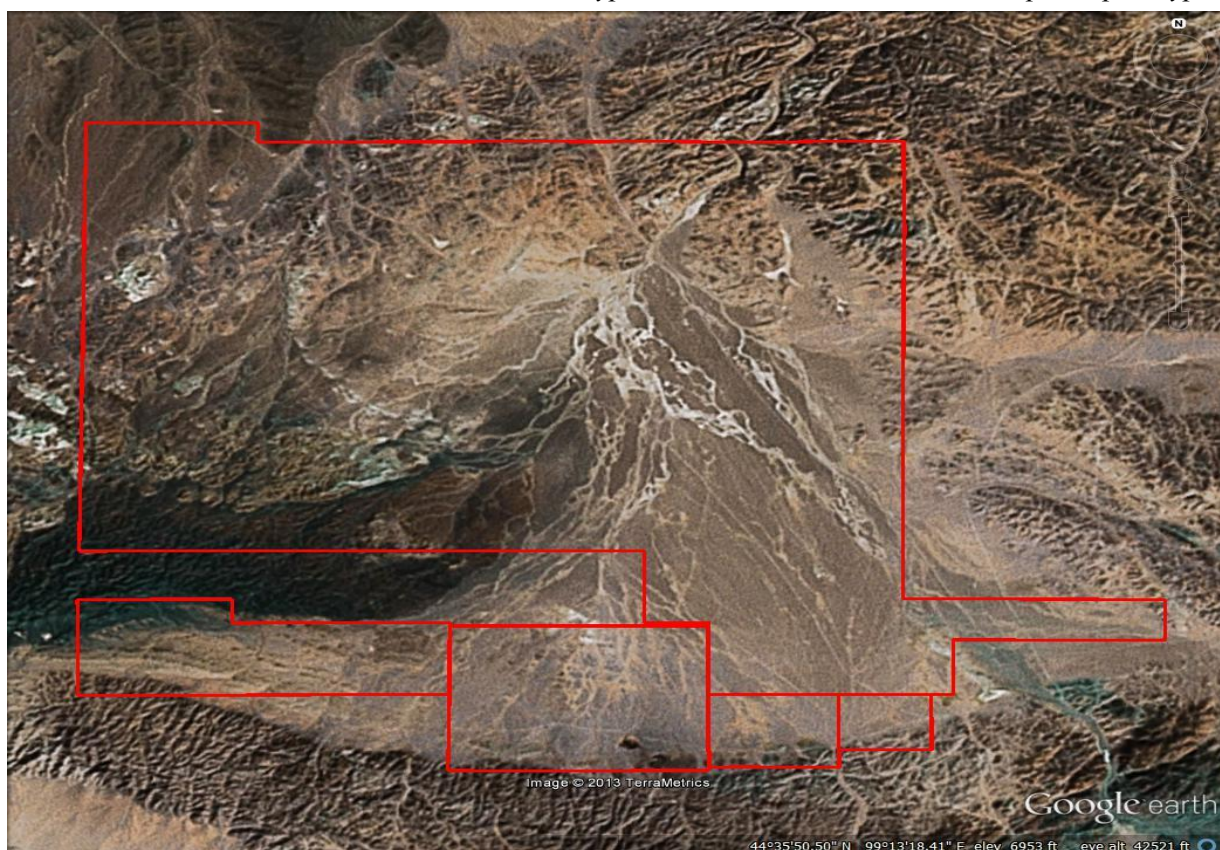
Баянхонгор аймаг нь хөрс, цаг уурын олон бичил мужид хуваагддаг. Нар салхины эрчим хүчний нөөц сайтай ба умардын хүйтэн чийглэг уур амьсгалаас өмнөдийн хэт хуурайд шилжих явцад үүссэн эрс тэс уур амьсгалтай.

Физик газар зүй

Хотгорын чулуун нүүрсний орд засаг захиргааны хувьд Монгол улсын баруун өмнөд хэсэг Баянхонгор аймгийн Шинэжинст сумын нутагт орших бөгөөд Улаанбаатар хотоос баруун урагш ойролцоогоор 900 км, Баянхонгор аймгаас урагш 265 км, Шинэжинст сумын төвөөс баруун хойш 7 км-ийн зайд оршино. Физик газарзүйн мужлалаар говийн их мужийн баруун мужид, Алтайн нурууны зүүн өмнөд талын салбар Гичгэний нурууны зүүн урд үзүүрийн Саманд уулын хойд бэлд оршино. Орд нь Говь-Алтайн нурууны дунд хэсэг (Баянцагааны нуруу, Шинэжинст уулын хооронд) оршдог тул ордын үндсэн хэсэг нь уул, толгодорхог, гадаргуутай районд багтах бөгөөд далайн түвшнээс дээш 2150 гаруй метрийн өндөрт байрлана. Тус уурхайн талбайн хамгийн өндөр цэг нь Саманд уул ба түүний үнэмлэхүй өндөр нь далайн түвшнээс дээш 2347 метр юм. Талбайн гадаргуу нь гуу, жалгаар нэлээд хэрчигдэлтэй, тэдгээрийн адгуудад хошуурсан туугдсууд үүсч, өөрийн гэсэн онцлогтой чулуурхаг товгорхог гадаргууг үүсгэсэн байдаг. Орд газар нь Төв азийн гадагшаа урсгалгүй ай савын бүсэд багтдаг.

Баянхонгор аймаг нь Монголын баруун өмнөд хэсэгт Хангайн нурууны өмнөх өндөрлөг, Говь-Алтайн нурууны уулс, Алтайн өврийн говийн хамран говь хангайн бүсийг дамнан оршдог аймаг юм. Иймд нутаг нь уул тал хөндий хосолсон хэлбэр бүхий гадаргатай. дунд хэсэг Шинэжинст сум нь өргөргийн 44°44'10", уртрагийн 100°23'40" солбицолд орших бөгөөд далайн түвшнээс дээш 1630 метр өндөрт байрладаг бөгөөд зүүн хойд талаараа Алтайн нурууны уулс, төв хэсгээр Улаанхан, Хартолгой, Хөндлөн зэрэг уулс, Өргөөтийн талууд оршино. Тус сумын хамгийн өндөр цэг Их Богд Уул 3957 метр, хамгийн нам цэг нь далайн түвшнээс дээш 1200 метр өндөр нутгийн захад оршино.

Зураг 2. Ашиглалтын талбайн агаар сансрын зураг

Уур амьсгал

Шинэжинст сум нь нутаг дэвсгэрийн мужлалаар говийн бүс, мелиорацийн мужлалаар умард говийн бүсэд, цаг уурын мужлалаар нэн хуурай дулаавтар мужид багтаж байна. Ордын район нь эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай бүсэд багтана. Уур амьсгалын тодорхойлолтыг Шинэжинст цаг уурын өртөөний олон жилийн ажиглалтын мэдээг үндэслэн бичив. Цаг уурын Шинэжинст өртөө нь 1972 оны сүүлчээр байгуулагдсан манай улсын цаг уурын сүлжээний нэг тулгуур цэг бөгөөд хойд өргөргийн 44°03', зүүн уртрагийн 99°16', далайн түвшнээс 2219.2 метр өндөрт оршино. Энэ бүс нутаг жилийн хүйтэн үеийн үргэлжлэх хугацаа урт, агаарын температурын жилийн болон хоногийн хэлбэлзэл ихтэй, хур тунадас ховор хэт хуурай. Жилдээ 120-180мм хур тунадас ордог бөгөөд хамгийн хүйтэн нь 1-р сард -30-35°C, харин зундаа 7-8-р сард хамгийн+25+30°C байдаг. Жилийн дундаж температур 0-(+1)°C-т хэлбэлзэх ба салхины

чиглэл баруун, баруун урдаас зүүн, зүүн хойшоо байдаг, дундаж хурд нь 2.8-7.3 м/сек-ийн хооронд байна.

Өвөл: Эхний цас оролт 10-р сарын эхэнд орох ба хожуу цас оролт 10-р сарын 28-нд ордог. Эцсийн цас оролт 2-р дүгээр сарын 11-нд орох ба хожуу цас оролт 5-р сарын 15-нд ордог. Цасан бүрхүүлтэй өдрийн тоо 49 өдөр, цасан бүрхүүлийн нягт нь $0,6 \text{ г/см}^3$ байдаг. Эцсийн хүйтрэл 5-р сарын 17-ны үеэр тохиолдох бөгөөд хүйтрэлгүй хугацааны дундаж үргэлжлэл нь 147 хоног байна.

Хавар: Тус сумын нутаг 4-р сарын 15-ний үеэр хавар эхэлж, 5-р сарын 3-ны үеэр шувтрах бөгөөд нийтдээ 18 хоног үргэлжилнэ.

Зун: Харин зуны улирал 5-р сарын 3-ны үеэс хоногийн дундаж агаарын температур харин зундаа 7-8-р сард хамгийн халуун $+10^\circ\text{C}$ давж дулаарахаас эхлэн 10-р сарын 2 буюу $+10^\circ\text{C}$ -ийг давж сэрүүсэх хүртэл 152 хоног үргэлжилнэ.

Намар: Хоногийн дундаж агаарын температур $+10^\circ\text{C}$ -аас доошлох буюу -5°C болж сэрүүсэх хүртэлх хугацааг намрын улирал гэж монгол орны уур амьсгалын мужлалаар тогтоожээ. Тус сумын нутаг намар 10-р сарын 2-ний үеэр эхэлж, 11-р сарын 13-ний үеэр дуусаж дунджаар 41 хоног үргэлжилнэ.

Хөрс

Баянхонгор аймгийн нутаг дэвсгэрийн хөрсний төрөл, тархац, үржил шим тариалангийн бүс, дэд бүс бүрд харилцан адилгүй байдлаар тархсан байдаг. Талбайн баруун талаар ухаа гүвээ толгодын маш нимгэн ялзмагт үеийн давхаргатай, карбонатлаг, цөлөрхөг хээрийн бор хөрс, дунд хэсгээрээ тал газрын ба уулсын хоорондох маш нимгэн ялзмагт үе давхаргатай, зузаан шороон үетэй. Талбайн баруун урд талдаа намхан уул, толгодтой бусад хэсэгтэй гүвээлэг болон тэгш, гадаргадаа жижиг үйрмэг чулуутай (10-15%). Өнгөн хөрс нь салхины элэгдэлд бага зэрэг орсон. Хөрсний ялзмагт үеийн зузаан 12 см, шороон үеийн зузаан нь 1.0-1.7 байна. Хөрсний ширхгийн бүрэлдэхүүн нийт талбайд элс, элсэнцэр, хөнгөн шавранцар байна. Уур амьсгалын нөлөөгөөр говийн хөрсний ургамалт үе нь нимгэн байдгаас гадна хуурай, элсэрхэг байх ба шим тэжээл маш нимгэн байдаг.

Ургамал

Уурхайн талбайд ургамлын нөмрөгийн хувьд уулыг хээрийн Таана-заримдаг сөөгөнцөр-өдлөг хялганат, таана-үетэн-заримдаг сөөгөнцөрт гэсэн 2 төрлийн хэв шинжүүд бүлгэмдлүүд 15-25% бүрхэц үүсгэн 0.85-1.06 ц/га ургацтай ургаж байна. Тухайн нутгийн цаг уур, хөрсний онцлогоос хамаараад ургамлын нягтрал багатай, их сийрэг тачир. Ургамалшилт нь хөрсийг нийтэд нь бүрхэж чаддаггүй энд тэнд хэсэг хэсгээрээ ургадаг боловч шимт чанартай байдгаараа онцлог юм. Энд агь, таана, мангир, хөмүүл, хазаар, баглуур зэрэг олон наст ургамал, бударгана, харгана гэх мэтийн модлог, бутлаг говийн ургамал ургадаг. Хавар 4-р сараас ургамал ургаж цэцэг, навчаа дэлгэж эхлэх ба намар 9-р сараас гандах байдалтай болж ирнэ. Голлон таана баглуур ургах ба хялгана, агь, тэсэг сийрэг бөгөөд тачир тархалттай байна.

Амьтны аймаг

Шинэжинст сумын нутагт байрлах талбайн байгалийн хэв шинж нь мөлхөгч амьтдын олон зүйл байрших тохиромжит нутаг юм. Тус талбайд сээртэн амьтдаас загас, хоёр нутагтны ангийн төлөөлөгч тархцын хүрээнд тэмдэглэгдээгүй болно. Ашиглалтын талбай түүний орчим нутгийн шувуудын зүйлийн бүрдэл нь амьдрах орчны хэв шинж, улирлын ялгаатай байдал зэрэг биологийн хүчин зүйлээс хамаарч суурин үүрлэж, өндөглөдөг, мөн зөвхөн нүүдлийн үед дамжин өнгөрөх тул тоо толгой зүйлийн баялаг харилцан адилгүй. Тухайн район нь ан амьтдаар нэлээд баялаг, уул, асга, хадандаа аргаль угалз, янгир, ирвэс байдаг. Араатан амьтдаас үнэг, хярс, мануул, цөөн тооны чоно, мэрэгчдээс үлийн цагаан оготно, олби, орог саарал, шар сүүлт, алаг даага, туулай зэргийг нэрлэж болно. Жигүүртэн амьтдаас бүргэд, тас, элээ, хэрээ, харцага, идлэг шонхор, шар шувуу, сар, болжмор, ногтруу, ууль, тагтаа, чогчиго, хуланжороо зэргийг нэрлэж болно. Хэвлээр явагчдаас могой, замба, хонин ба могой гүрвэлүүд, шавж болон жижиг далавчтанаас арваалж, аалз, голио, царцаа зэргийг нэрлэж болно.

1.1.1 Төсөл хэрэгжүүлж буй нутгийн байгаль орчин, нийгэм эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга

Баянхонгор аймаг нь урд талаараа БНХАУ-тай, баруун талаараа Говь- Алтай, баруун хойд хэсгээр Завхан, хойд талаараа Архангай, зүүн, зүүн хойд талаараа Өвөрхангай, зүүн урд хэсгээрээ Өмнөговь аймгуудтай тус тус хиллэн оршино. Аймгийн төв Баянхонгор хот нь Улаанбаатар хотоос 630 км зайтай.

Хүн ам: Аймгийн суурин хүн амын тоо 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 89643 үүнээс 45453 /50,7%/ эмэгтэй, 44190 /49,3%/ эрэгтэй Баянхонгор аймагт амьдарч байна. Нийт хүн амын 32665 нь аймгийн төвд, 10017 нь сумын төвд, 46961 хүн нь хөдөө амьдарч байна.

Өрхийн тоо 26737 болж эрэгтэй өрхийн тэргүүлэгчтэй өрх нь 19432 /72,7%/, эмэгтэй өрхийн тэргүүлэгчтэй 7305 /27,3%/ өрх байна. Нийт өрхийн 9746 нь аймгийн төвд, 3057 нь сумын төвд, 13934 өрх нь хөдөө амьдарч байна.

Баянхонгор аймгийн дундаж наслалт 2020 онд 70.9 байсан бол 2022 онд 71.7 болж 0.8 жилээр нэмэгдсэн байна. Эрэгтэй дундаж наслалт 2022 онд 68.4, эмэгтэй дундаж наслалт 73.7 байгаа нь эмэгтэйчүүд 5.3 жилээр илүү урт насалж байгааг харуулж байна.

Боловсрол: Баянхонгор аймгийн боловсрол, шинжлэх ухааны газрын мэдээгээр 2022-2023 оны хичээлийн жилд Ерөнхий боловсролын 32 сургуульд 19410 суралцагч, сургуулийн өмнөх боловсролын 43 байгууллагад 6824 хүүхэд сурч хүмүүжинэ. Сургуулийн бүлэг дүүргэлт 28, цэцэрлэгийн бүлэг дүүргэлт 32 байгаа бол цэцэрлэгийн хамран сургалт 87, сургуулийн хамран сургалт 98 хувьд хүрчээ. ЕБС-д 973 багш ажиллаж байгаа нь багшийн хангалт 99 хувь, СӨБС 210 багштай үйл ажиллагаа явуулж байгаа нь багшийн хангалт 98 хувьтай байна.

Эрүүл мэнд: 2022 оны байдлаар аймгийн хэмжээнд 1503 эх төрсөн нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 214 төрөлтөөр буурсан байна. Нийт төрсөн эхийн 94.9 хувь нь аймгийн нэгдсэн эмнэлэгт, сум дундын, сумын эмнэлэгт 5.1 хувь нь төржээ. Нялхсын эндэгдэл 2022 оны байдлаар 16 гарчээ. Аймгийн хэмжээнд 2022 оны байдлаар нийт 8128 халдварт өвчин бүртгэгдэж 10,000 хүн амд 913.3 байгааг өнгөрсөн оны мөн үетэй (2043.6) харьцуулахад 2.6 дахин буурч, коронавирусийн халдварын

шалтгаант 2 нас баралт бүртгэгдсэн байна. Нийт 14182 түргэн тусламжийн дуудлага бүртгэгдсэний 22.6 хувийг алсын, 7.4 хувийг осол гэмтлийн дуудлага эзэлж байгаа нь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад түргэн тусламжийн нийт дуудлагын тоо өсөж, нийт дуудлагад эзлэх осол гэмтлийн дуудлага буурсан байна.

Идэвхтэй ажил хайгч иргэд: 2022 оны байдлаар аймгийн бүртгэлтэй ажилгүй иргэд 1027 болж өмнөх сараас 56 хүнээр буюу 5.4 хувиар буурчээ. Нийт бүртгэлтэй ажилгүй иргэдийн 564 буюу 54.9 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Бүртгэлтэй ажилгүйчүүдийг насны бүлгээр авч үзвэл 15-44 насныхан 74.9 хувь буюу 770 иргэн, 45 дээш насныхан 257 иргэн 25.1 хувийг эзэлж байна. Шинэ ажлын байранд нийт 301 иргэн ажилд орсон бөгөөд үүний 50.8 хувь буюу 153 нь эмэгтэйчүүд байна.

Мал аж ахуй: Мал тооллогын дүнгээр 2022 оны жилийн эцэст манай аймгийн мал сүргийн нийт дүн 3719,6 мянга болж, 2021 оны нийт дүнгээс 17.6 хувь буюу 691.5 мянган толгойгоор өслөө. Тооллогын дүнгээр адуун сүргийн тоо 160.4 мянга, үхэр 223 мянга, тэмээ 45.5 мянга, хонь 1108 мянга, ямаа 2182,7 мянган толгой болж өссөн. 2022 оны тооллогын дүнгээр 15.3 мянган малтай өрх тоологдож, өмнөх оныхоос 154 өрх буюу 0.9 хувиар буурсан байна. Нийт малтай өрхийн 85.0 хувь буюу 13.1 мянган өрх нь жилийн дөрвөн улирлын туршид малаа маллаж, амьжиргааны эх үүсвэрээ болгож байгаа малчин өрх байна. Малчин өрхийн тоо өмнөх оноос 211 өрх буюу 7.5 хувиар өслөө. 2022 оны тооллогын дүнгээр 22.6 мянган малчин тоологдлоо. Нийт малчдын 12.6 мянга буюу 55.3 хувь нь эрэгтэй, 9923 мянга буюу 44.7 хувь нь эмэгтэй малчид байна. 2022 оны том малын зүй бус хорогдлын мэдээгээр нийт 3737 толгой мал хорогдсон нь оны эхний малын 0.1 хувийг эзэлж байна. Том малын зүй бус хорогдлыг төрлөөр нь авч үзвэл тэмээ 11, адуу 226, үхэр 515, хонь 1188, ямаа 1797 толгой тус тус хорогджээ.

Газар тариалан: Ургац хураалтын явцын мэдээгээр аймгийн хэмжээнд 2022 оны 10 дугаар сарын 31-ний байдлаар 1692.6 тонн төмс, 814.1 тонн хүнсний ногоо хураасан нь өмнөх оны мөн үеэс төмс 0.07 тонн (0.04 %)-оор, хүнсний ногоо 204.1 тонн (20.1 %)-оор тус тус буурсан байна.

Аж үйлдвэр: Аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэлт 2022 оны 11 дүгээр сард өссөн дүнгээр 72 тэрбум 40 сая төгрөгт хүрчээ. Өмнөх оны мөн үеэс 20 тэрбум 488 сая төгрөг буюу 28.4 хувиар өссөн байна. Нийт үйлдвэрлэлтийг салбараар авч үзвэл: Уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн салбарын борлуулалт 21 тэрбум төгрөг буюу 33.8 хувиар өссөн, боловсруулах аж үйлдвэрийн борлуулалт -417,4 сая төгрөг буюу 22,6 хувиар буурсан, цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын борлуулалт -719,6 сая төгрөг буюу 15,4 хувиар буурсан, ус хангамж, сувагжилтын систем, хог хаягдал зайлуулах болон хүрээлэн буй орчныг дахин сэргээх үйл ажиллагааны борлуулалт 428,2 сая төгрөг буюу 18.5 хувиар өссөн байна. Үйлдвэрийн газрууд 6720,7 сая төгрөгийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж 6720,7 сая төгрөгийн бүтээгдэхүүн борлуулсан нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 24,6 сая буюу 0,37 хувиар нэмэгдсэн байна. Аж үйлдвэрийн салбарт ажиллагчдын тоо өмнөх оны мөн үеэс 537 болж 6 хүнээр буурсан үзүүлэлтэй байна.

2. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хотгорын ордоос нүүрс олборлох, тээвэрлэх болон баяжуулах үйлдвэр төслийн үйл ажиллагаанаас тухайн нутаг дэвсгэр, бүс нутгийн байгаль орчинд үзүүлэх гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдийг 2025 онд шинэчлэн боловсруулсан төслийн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээнд тодорхойлсон байдаг.

Хотгорын ордоос нүүрс олборлох, тээвэрлэх төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдийг түүнд өртөх орчноор нь буюу агаар, гадаргын болон газар доорх ус, хөрс, амьтан ургамлын аймгийг хамруулан дараах байдлаар тодорхойлсон.

2.1 Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

“Сэкер Ресорсуз Монголиа” ХХК-ний Хотгорын нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах болон баяжуулах үйлдвэр төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг ЗГ-ын 2023 оны 58 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам, Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний аргачлалын дагуу байгаль орчин, нийгмийн бүрэлдэхүүн хэсэг тус бүрээр авч үзлээ.

Агаар орчин: Цаг агаарын хуурай хуурайшилттай болон шуургатай өдрүүдэд уурхайд тэсэлгээ хийх, нүүрс олборлох болон тээвэрлэх үед тоос, хорт хий, уулын машин механизм, тоног төхөөрөмжийн дуу чимээгээр агаарын физик бохирдолт явагдаж болзошгүй, мөн тэсэлгээний үед болон шатах тослох материалын машин механизмын яндангаар хаягдах хорт хий хаягдах, химийн бодисын болон хатуу хог хаягдал зэргийн болзошгүй нөлөөгөөр агаар химийн нөлөөлөлд орох зэргээр давхардмал нөлөөлөлд орох магадлалтай. Уурхайн хаягдлын овоолго, нүүрсний овоолгын хэсгүүдээс салхиар дамжин агаарт тоосжилт үүсэх, автомашины хөдөлгүүрээс гарах утаа агаарын чанарын нөлөөлөл үүсгэж болзошгүй.

Агаар орчны бохирдолт:

- Хөрс хуулалт
- Нүүрс олборлолт
- Овоолго
- Тээвэрлэлт

Нөлөөлөлд өртөх объект

- Уурхайн түр кемп орчим
- Шинэжинст сум, багийн оршин суугчид
- Хөрс
- Амьтан
- Ургамал

Хөрс: Хөрс, газрын гадарга нь уурхайн ашиглалтын үйл ажиллагаанаас талхлагдах, элэгдэх эвдэрхийн зэрэгцээ тоос, хатуу шингэн хог хаягдал, нефтийн бүтээгдэхүүнээр бохирдож болзошгүй. Мөн хөрс хуулалт болон тээвэрлэлт зэрэг төслийн үйл ажиллагааны явцад хөрс эвдрэлд орохын зэрэгцээ үржил шимээ алдах сөрөг нөлөөлөл байна. Шатахуун түгээх станц, авто засварын төв зэрэг нь хөрсний бохирдол үүсгэх эрсдэлтэй тул талбайг цементлэх шаардлагатай.

Хөрс бохирдолт

- Ашиглалтын явцад хөрсний физик-механикийн болон химийн макро ба микро элементүүдэд өөрчлөлт орох
- Хөрсний элэгдэл болон эвдрэл үүссэн

- Уурхайн малталт болон гадаад овоолгын суурийн талбайд шимт хөрс өртсөн
- Тээвэрлэлтийн явцад хүний санамсар болгоомжгүй үйлдлээс шалтгаалж хүнд даацын машин, механизмууд олон салаа зам гаргаж хөрс болон ургамлыг гэмтээх
- Хатуу болон шингэн хог хаягдлын улмаас хөрсөнд бохирдол үүссэн

Нөлөөлөлд өртөх объект

- Шимт хөрс бүхий газар
- Малын бэлчээр
- Тээврийн дотоод ба гадаад зам
- Амьтан ургамал

Ус: Газрын гадаргын болон газрын доорх усан орчин бохирдсон нөхцөлд тэр нь хөрсөөр дамжин хүрээгээ тэлж хөрс, хүн, мал амьтан, ургамалд сөргөөр шууд нөлөөлж болзошгүй. Газрын доорх усны ашиглалтаас усны нөөц багасах, усны түвшин буурах зэрэг нөлөөлөл үүсэж болзошгүй.

Гадаргын ба гүний ус

- Бохир усны цэвэршүүлэлт стандарт шаардлагад нийцээгүй байгаль хаясан тохиолдолд усан орчин бохирдох
- Бохир усны цэвэршүүлэлт стандарт шаардлагад нийцээгүй байгаль хаясан тохиолдолд усан орчин бохирдох

Нөлөөлөлд өртөх объект

- Хүн ба Мал
- Амьтан ургамал

Биологийн олон янз байдал, ургамал, амьтан бусад:

Амьтны болон ургамлын аймагт үзүүлж болзошгүй нөлөөлөл

Ургамлан нөмрөг

- Төсөл хэрэгжих хугацаанд уурхайн олборлолт, барилга байгууламж, хөрсний овоолгууд зэргээс нийт 1,626.7 га талбай эвдрэлд өртөж, шимт хөрсийг хуулснаар ургамлан нөмрөг устгах, нөлөөлөлд өртөх
- Төслийн үйл ажиллагааны үед үүсэх тоосжилтын нөлөөгөөр тухайн хэсгийн ургамлуудын физиологийн хэвийн үйл ажиллагаа алдагдаж доройтох.
- Ашиглах химийн бодисуудын ачиж, тээвэрлэх явцад сав баглаа боодол гэмтэх, хадгалалт, ашиглалтын стандарт, хэвийн үйл ажиллагаа алдагдсанаар үүсэх асгаралтын улмаас ургамлан нөмрөг нөлөөлөлд өртөх
- Машин техникийн аюулгүй ажиллагаа алдагдан шатах тослох материал асгарсны улмаас ургамлан бүрхэвч бохирдож болзошгүй.

Амьтны аймаг

- Уурхайлалд өртөх талбайн хэмжээгээр биологийн олон янз байдлын амьдрах орчин доройтох, амьдрах орчноосоо дайжих
- Машин техник, үйлдвэр, станц, тэсэлгээ болон бусад дуу чимээ ихээр үүсгэх үйл ажиллагаанаас үүсэх дуу чимээ, техникийн хөдөлгөөнөөс зэрлэг амьтдад дайжих, үргэх

- Нүүрс тээврийн үйл ажиллагаанаас үүсэх тээврийн хэрэгслийн дуу чимээ, техникийн хөдөлгөөнөөс амьтад дайжих, үргэх
- Цахилгаан станц болон ЦДАШ зэргээс шувууд хавар, намрын нүүдлийн үедээ утас мөргөх, цахилгаанд цохиулж эндэх

Болзошгүй нөлөөллийн эх үүсвэр

- Уулын бэлтгэл ажлууд
- Уурхайн хөрс хуулалт ба карьер
- Өрөмдлөг, тэсэлгээ
- Олборлолт / нүүрс ачих тээвэрлэх /
- Хаягдал аж ахуйн /нүүрсний хаягдал, хаягдлын гадаад, дотоод овоолго /
- Талбайн гадаргын ус зайлуулах систем
- Шатах тослох материалын агуулах, шатахуун түгээх станц
- Зам, тээвэр
- Бохир ус цэвэрлэх байгууламж
- Хүн, машин механизм хөдөлгөөн

Нөлөөлөлд өртөх объект

- Уурхай орчмын болон тээврийн зам дагуух ургамал амьтан

3. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

“Сэкер Ресорсус Монголиа” ХХК нь Хотгорын уурхайн ТЭЗҮ-г үндэслэн мөн уулын ажлын төлөвлөгөөний хүрээнд 2026 онд 10.4 сая тонн нүүрс олборлохоор төлөвлөсөн. Мөн уулын ажлын бүх процесс тус бүрийг “Эрхэт түнш” ХХК-тай байгуулсан ажил үйлчилгээ үзүүлэх гэрээний дагуу тухайн компанийн техник тоног төхөөрөмжөөр хийж гүйцэтгэнэ. 2026 оны уулын ажлын төлөвлөгөөгөөр уурхай 2026 онд 10.4 сая.тн нүүрс олборлож, 53.2 сая.м3 хөрс хуулж нийт уулын цулаар 60.7 сая.м3 уулын ажил явуулна. Уурхай нь дээрх хугацаанд тасралтгүй ажиллагаатай ажиллах ба ажилчид 14 хоног ажиллаж, 14 хоног амарч 2 ээлжийн зарчимаар ажиллана.

Хотгорын уурхайн 2026 оны уулын ажлын төлөвлөгөөний хүрээнд MV-012728 болон MV-017061 лицензийн талбайнуудад хайгуулын шугам XIII-с хайгуулын шугам VII-н хооронд зүүнээс баруун тийш тэлэх замаар 2100 метрийн түвшин хүртэл гүнзгийрч 5 догол (68метр) сунлын дагуу тэлэлт хийж ажлын талбай тэлэх замаар явна. Уурхайн урт 2247.4 м, өргөн 1052.6 м ухаш үүснэ.

Ийнхүү уурхайн нүүрсний олборлолтоос үүсэх байгаль орчны сөрөг нөлөөллийг бууруулахаар байгаль орчныг хамгаалах талаар Монгол улсын хууль тогтоомж, стандартуудыг даган мөрдөж, Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ (БОННУ)-ний тодотголийн тайланд тусгагдсан зөвлөмж, зааврыг хэрэгжүүлэн төслийн үйл ажиллагааны явцад гарч байгаа сөрөг нөлөөллийг бууруулах зорилготойгоор 2026 оны БОМТөлөвлөгөөг боловсрууллаа.

Энэхүү төслийн байгаль хамгаалах төлөвлөгөөг боловсруулахдаа Хотгорын чулуун нүүрсний орд ашиглах төслийн БОМТ-г байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 9-р зүйл, БОАЖС-ын 2019 оны А/618 тоот тушаалын хавсралтаар батлагдсан байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журмын дагуу боловсруулав.

4. ЗАРДЛЫН ХУРААНГУЙ

Энэхүү төлөвлөгөөг байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний судалгааны үр дүнг үндэслэн боловсруулсан ба төслөөс байгаль орчин, нийгэмд үзүүлэх гол болон болзошгүй нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг тусгав. Арга хэмжээний төлөвлөгөөг дараах агуулгын хүрээнд боловсруулав. Үүнд:

- ✓ Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө
- ✓ Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө
- ✓ Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө
- ✓ Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө
- ✓ Удирдлага зохион байгуулалтын авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө
- ✓ Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК-ийн Баянхонгор аймгийн Шинэжинст сумын нутагт орших Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах болон баяжуулах үйлдвэрийн төслийн БОННУ тодотгол 2025 оны 8-р сарын 27-ны өдөр батлагдсан бөгөөд 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардалд 60,013,200 төгрөг зарцуулахаар тусгалаа.

Хүснэгт № 1. Зардлын хураангуй

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө		Зардал	
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах	18,800,000	
3	Ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө	9,150,000	
4	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	ҮАЗ	
5	Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	1,480,000
6	Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	18,500,000	
7	Удирдлага зохион байгуулалт	ҮАЗ	
Орчны хяналт шинжилгээ	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	12,083,200	
Нийт зардал		60,013,200	

5. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

5.1 Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Төслийн хүрээнд гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсэг тус бүрээр буюу агаарын чанар, газрын гадарга, хөрсөн бүрхэвч, усан орчинд, биологийн олон янз байдалд тодорхойлж, сөрөг нөлөөлөл түүнийг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөлөө.

Хүснэгт № 2 Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.₮	Нийт зардал, сая.₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	8	9	10	
Агаарын чанар									
1	Барилгын ажлын газар шорооны ажлын үед тоосжилт үүсэх	Уурхайн болон уурхайг дагсан дэд бүтэцийн барилгын ажлын үед тоосжилт үүсэх газар шорооны ажлын үед усалгаа хийх	Барилгын ажил хийгдэж буй талбай	Нэгж усалгаа	-	-	ҮАЗ	Барилгын ажил явагдах сард усалгаа хийх	Агаарын тухай хууль Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хууль MNS4585:2025. Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага MNS 5885-2008 Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ. Техникийн ерөнхий шаардлага
2	Барилгын ажлын үед тоосжилт үүсэх	Барилгын ажилд ашиглах элс, хайрга, цемент гэх мэт материалыг битүү орчинд хадгалах эсвэл хучиж тоосжилт үүсэхээс сэргийлэх	Барилгын материал хадгалах талбай	м ²	-	-	ҮАЗ	Барилгын ажил явагдах үед	
3	Уурхайн олборлолтын үйл ажиллагаанаас агаарт тоосжилт үүсэх	Уурхайн олборлолтын үед зохиомол мананжуулагч, бодис ашиглан усалгаа хийх	Уурхайн ухаш, овоолгууд	ш	-	-	ХОЗ	Үйл ажиллагааны турш	
4		Уурхайн дотоод, гадаад тээврийн замын тогтмол маршрутыг төлөвлөж, шаардлагагүй олон салаа	Уурхайн дотоод зам, гадаад тээвэр зам	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	MNS4597:2014. Авто замын тэмдэг. Техникийн ерөнхий шаардлага

		зам гаргахгүй байх зааварчилгааг өгөх								
5		Засаж сайжруулсан замаас өөр зам гаргахгүйн тулд MNS4597:2014. Авто замын тэмдэг тэмдэглэгээ тавих. Ухуулах самбар байршуулах.	Уурхайн дотоод тээвэр, гадаад тээвэр	ш	10	0.05	0.5		Жил бүрийн тээврийн замын төлөвлөлтөөс хамаарна.	
6		Уурхайн дотоод тээврийн зам дагуу ачаатай үед 25- 30км/цаг, уурхайн гадаад тээвэрт 40км/цаг хурдны хязгаарлалтыг хийн, хяналтыг тавих	Уурхайн дотоод тээвэр, гадаад тээвэр	удаа	-	-	ҮАЗ		Хурдны хяналтыг тавих	
7	Уурхайн дотоод, гадаад тээврийн замаас тоосжилт үүсэх	Уурхайн дотоод тээвэр болон, нүүрс тээврийн замаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах замыг засаж сайжруулах, бүртгэл хөтлөх	Уурхайн дотоод тээвэр, гадаад тээвэр	-	-	-	ҮАЗ		Үйл ажиллагааны турш	Агаарын тухай хууль Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хууль MNS4585:2025. MNS 5885-2008
8		Уурхайн гадаад тээврийн замд бодис ашиглах, гадна тээврийн замд усалгааг хийх	Уурхайн дотоод зам, гадаад тээвэр	км		Хөрс тээвэр 5.5 км, нүүрс тээвэр 311.5км	1.0	13.8	Үйл ажиллагааны турш	
9	Тээврийн хэрэгслийн түлшний шаталтаас агаар бохирдуулагч хийнүүд ялгарах	Тээврийн хэрэгслүүдийн хөдөлгүүрийн яндангаас орчны агаарт бий болгох бохирдлыг багасгах үүднээс засвар үйлчилгээг хуваарийн дагуу хийж байх, утаа их ялгаруулдаг агаарын чанарт сөрөг нөлөө	Тээврийн хэрэгслүүд	-	-	-	ҮАЗ		Үйл ажиллагааны турш	MNS5013:2009. Бензин хөдөлгүүртэй автомашин MNS5014:2009. Дизель хөдөлгүүртэй автомашин – утааны тортогжилтын

		үзүүлэх машин, техникийг ашиглахгүй байх						зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга	
10	Нүүрсний агаартай харьцах, хүчилтөрөгчтэй удаан хугацаанд исэлдэх, дулаан хуримтлагдсаны дүнд өөрөө шатах	Агаарын найрлага дахь CO, CO ₂ , CH ₄ , хүчилтөрөгчийн түвшинг хэмжих.	Нүүрсний овоолго	удаа	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш		
Хөрсөн бүрхэвч, газрын гадарга									
11		Олборлолт болон бусад үйл ажиллагаа явагдах талбайн шимт хөрсийг зохистой зузаанаар хуулж тусад нь хадгалах	Төслийн талбай	га	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш		
12	Төслийн үйл ажиллагаагаар нийт 3,738.7 мян.м ³ шимт хөрс хуулна.	Шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт, овоолгыг MNS 5916:2008 стандартын дагуу хуулж, хадгалах ба удаан хадгалсан хөрс сийрэгжих тул хөрсний овоолгуудын дээд болон хажуу гадаргууг хэлбэржүүлэлт хийж, олон наст өвслөг ургамал тарьж, шимт хөрсийг салхинд хийсэн, усанд урсах, бохирдох зэргээс хамгаалах	Шимт хөрсний овоолгууд	овоолго	4	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	MNS5916:2008. Байгаль орчин. Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт

13		Шимт хөрсний овоолгуудын талбайн хэмжээ, байршил зэргийг тусган бүртгэл хөтлөх.	Шимт хөрсний овоолгууд	овоолго	4	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	
14	Хүнд машин механизм, машин техникийн аюулгүй ажиллагаа алдагдах, осол эрсдэл болох хүний санамсар болгоомжгүй	Машин техник, тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээ, тээвэрлэлтийн үед шатах тослох материал асгарахаас урьдчилан сэргий талаар сургалт орох, асгаралт болсон тохиолдолд авах арга хэмжээний журмыг боловсруулах	Төслийн талбай, тээврийн зам	удаа	1	-	ҮАЗ	Эхний жил журмыг боловсруулж, үйл ажиллагааны турш ажилчдад таниулан даган мөрдөнө.	MNS5850:2019. Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ MNS4628:2013. Шатахуун түгээх станц. Техникийн ерөнхий шаардлага MNS3015:2014. Шатахуун түгээгүүр. Шалгах арга хэрэгсэл
15	үйлдлийн улмаас ШТМ асгарч, улмаар хөрсөн бүрхэвч бохирдож болзошгүй.	Шатахуун түгээх станц, агуулахын орчим асгаралт үүссэн эсэхэд хяналт хийж асгаралт үүссэн тохиолдолд түргэн шуурхай цэвэрлэх арга хэмжээг авах.	ШТС	удаа	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш сард 1 удаа	
16	Хог хаягдлыг стандарт шаардлага хангаагүй нөхцөлд хадгалсан тохиолдолд ойр орчмын хөрсөн бүрхэвч бохирдож болзошгүй.	Зориулалтын бус талбайд хог хаягдал хаяж хөрс бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх, хог хаягдлын журмыг боловсруулан ажиллах, энгийн ба аюултай хог хаягдлыг зохих журмын дагуу эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгах саванд хадгалах	Төслийн талбай	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хууль

Усан орчин									
17	Төслийн үйл ажиллагааны хүрээнд 79.55 л/с ус ашиглана.	Ашиглах усны хэмжээгээр ус ашиглах гэрээ байгуулан, ус ашиглах болон хаягдал усны дүгнэлтийг жил бүр гаргуулан ажиллах.	Төслийн талбай	удаа	1		ҮАЗ	Жил бүр	Усны тухай хуулийн 28, 29, 30-р зүйл
18		Дэлхийн усны өдөрлөгөөр уурхайн хүрээнд усны хэрэглээг бууруулах, ариг гамтай ашиглах талаар уурхайн нийт ажилчдад сургалт зохион байгуулж, хэрэгжилтийг хянах.	Төслийн ажилчид	удаа	1	1.0	1.0	Жил бүр 1 удаа	
19	Химийн бодисууд, ШТМ зэрэг хор аюул бүхий бодис материалууд осол эрсдэл, хүний санамсар болгоомжгүй үйлдлийн улмаас асгарсан тохиолдолд усан орчныг бохирдуулах.	Аадар бороо, шар усны үерийн ус зайлуулах суваг, шуудуу, далангийн технологийн дагуу мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх, үерийн усаар бохирдол зөөгдөхөөс сэргийлэх.	Төслийн талбай	-	-	-		Үйл ажиллагааны турш	MNS AASHTO M86:2005 Бетонон суваг, үерийн ус зайлуулах хоолой. Техникийн шаардлага
20		Төслийн талбайн хэмжээнд ашиглаж байгаа уст цэгүүдээс дээж авч тогтмол хяналт шинжилгээ хийлгэх, хүлцэх хэмжээнээс давсан тохиолдолд эх үүсвэр, бууруулах арга хэмжээг авах	Төслийн талбайн уст цэгүүд	ш	3		Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгав.	Жил бүр	MNS 0900:2018. Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ MNS6148:2010. Усны чанар. Газрын доорхи усыг бохирдуулагч

бодисын зөвшөөрөгдөх
дээд хэмжээ

21	Бохир усны цэвэршүүлэлт стандарт шаардлагад нийцээгүй үед усан орчин бохирдох	Хаягдал дамжуулах хоолой, ажилчдын бохир ус цэвэрлэх байгууламжын бүрэн бүтэн байдлыг хянах, хуваарийн дагуу үзлэг шалгалт хийх	Төслийн талбайн цэвэрлэх байгууламж	удаа	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш сард 1 удаа	MNS 4943:2015. Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага
22		Хаягдал усны тоо хэмжээ, найрлагад хяналт тавьж, шинжилгээ хийлгэх	Төслийн талбайн цэвэрлэх байгууламж,	ш	4		Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгав.	Жил бүр	Усны тухай хууль Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хууль
Ургамлан нөмрөг									
23	Төслийн үйл ажиллагаагаар нийт 5-н жилийн хугацаанд 1,626.7 га талбай эвдрэлд өртөж, шимт хөрсийг хуулснаар ургамлан нөмрөг устгах	Аливаа газар хөндөлт бүрийн өмнө тухайн талбайн ургамлан нөмрөгийн суурь мэдээллийг цуглуулах, нөхөн сэргээлтийн ажилд аль болох тухайн нутгийн ургамлын үрүүдийг ашиглаж, байгалийн бүлгэмдлийг дахин сэргээх арга хэмжээ авах.	Төслийн талбай	удаа	-		Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгав.	Жил бүр	Байгалийн ургамлын тухай хууль Ургамал хамгааллын тухай хууль
24		Уурхайн ерөнхий төлөвлөгөө, зураг төслийн дагуу гүйцэтгэх, төлөвлөлтийн бус газар хөндөхгүй байх, газар хөндөх журмын дагуу хөндөх	Төслийн талбай	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	

25	Төслийн барилга байгууламжийн барилгын ажил дууссаны дараа барилгын ажлаар эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээж, тухайн орчны 10-иас багагүй хувьд ногоон байгууламж байгуулах.	Төслийн талбай	га	0.42	Ногоон байгууламжийн төлөвлөгөөнд тусгав.		Үйл ажиллагааны турш	Газрын тухай хуулийн 56.6-р зүйл Хөрм хамгаалах цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуулийн 7.2.4-р зүйл
26	Төслийн үйл ажиллагааны үед үүсэх тоосжилтын нөлөөгөөр тухайн хэсгийн ургамлуудын физиологийн хэвийн үйл ажиллагаа алдагдаж доройтох	Төслийн ажилчид	удаа	1	1.0	1.0	Жил бүр 1 удаа	Байгалийн ургамлын тухай хууль Ургамал хамгааллын тухай хууль

Амьтны аймаг

27	Уурхайлалд өртөх талбайн хэмжээгээр биологийн олон янз байдлын амьдрах орчин доройтох, амьдрах орчноосоо дайжих	Ажилчдын хууль бус ан агнуур хийх, амьтны үр зулзага, үүр өндгийг сүйтгэх зэрэг зөрчлийг гаргуулахгүй байх талаар сургалт явуулах, ан амьтан агнасан тохиолдолд хариуцлага тооцох эрх зүйн зохицуулалтыг таниулах	Төслийн ажилчид	удаа	1	1.0	1.0	Жилд 1 удаа	Амьтны тухай хуулийн 6-р зүйл
28		Төслийн талбай болон түүний ойр орчимд зэрлэг амьтдын зүйл, нягтшилыг үнэлэх зорилгоор автомат камер суурилуулах, зэрлэг амьтны тархац, нөөцийг судалгаа хийх,	Төслийн талбай	ш	-		Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгав.	Үйл ажиллагааны турш	Амьтны тухай хууль
29	Дотоод болон гадаад тээврийн зам нь зэрлэг амьтдын амьдрах орчныг доройтуулах, хуваагдал үүсгэх	Уурхайн ажилчдад тогтоосон зам харгүйгээс бусад газраар машин техник хэрэгслээр явж ойр орчмын амьтдыг үргээхгүй байх талаар нийт ажилтанд мэдээлж, сургалт, сурталчилгаа хийх, уурхайн бүсэд зэрлэг амьтан нэвтэрсэн тохиолдолд хариуцах албанд хэрхэн мэдэгдэх журамтай байх.	Төслийн ажилчид	удаа	1	1.5	1.5	Жилд 1 удаа	Амьтны тухай хуулийн 6-р зүйл
Нийт							18.8		

ҮАЗ - Үйл ажиллагааны зардалд тусгах, ХОЗ – Хөрөнгө оруулалтын зардалд тусгах

5.2 Ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө

Монгол орон даяар Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн 2021 оны 10 дугаар сарын 04-ний өдрийн 58 дугаар зарлигаар Эх дэлхий, байгаль орчноо хайрлан зохицон амьдрах Монгол уламжлал, зан заншлаа эрхэмлэн, дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөллийг бууруулах, ой, усны нөөцийг хамгаалж, нэмэгдүүлэх экологийн тэнцвэрт байдлыг хангах зорилгоор “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг санаачлан өрнүүлж байгаа билээ. Төсөл хэрэгжүүлэгч нь энэхүү хөдөлгөөний хүрээнд Засаг даргын тамгын газартай харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр сумын ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хамтран ажиллаж, орон нутгийн онцлогт тохирсон мод бутыг тарьж байгаа билээ. Иймд үргэлжлүүлэн тухайн жил бүр сумаас ирсэн саналын дагуу үргэлжлүүлэн хамтран ажиллана.

Хүснэгт № 3 Ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө

№	Гүйцэтгэх ажил	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, мян.төг	Зардал, сая.төг	
					Нийт	
I	Тариалах үр, суулгац авах	Цөлийн ерхөг	кг	20	32.0	
		Өлөнгө	кг	24	28.0	
		Одой хайлаас	ш	1400	5.0	
	Тариалах талбайг бэлдэх	Бордоо ашиглах үржил шим нэмэгдүүлэх	кг	4	30.0	0.40
	Ногоон байгууламжийн усалгаа, тордлогоо хийх	Мод, ургамлыг услах, нөхөн тарилт хийх.	ш	-	ҮАЗ	ҮАЗ
Нийт					9,150,000	

ҮАЗ - Үйл ажиллагааны зардалд тусгах.

5.3 Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Төслөөс үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах хөтөлбөрийн хүрээнд Сэгс цагаан богд уул орчмоос 2 бодгаль цоохор ирвэс барьж хүзүүвч зүүх замаар түүний биологи, экологийн судалгааг хийх, нүүдэл шилжилт хөдөлгөөнийг судалснаар хамгааллын менежментийг сайжруулах боломжтой. Цоохор ирвэсийг манай оронд Тост тосон бумбын нуруунд, Монгол Алтай болон Говь-Алтайн салбар уулсаар барьж хүзүүвч зүүхдээ хавар, эсвэл намрын улирал илүү тохиромжтой байдгийг онцолсон байна. Иймд хавар 3-4 сар, намар 9-11 сард амьтан барих нь хамгийн тохиромжтой бөгөөд амьтны тухай хуулийн дагуу Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамнаас амьтан барих зөвшөөрөл авахаас гадна амьтны мэргэжлийн байгууллагыг оролцуулах журамтай.

Энэхүү БОННУ нэмэлт тодотгол тайланд төсөл хэрэгжих эхний 5 жилийн дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөг нарийвчлан боловсруулсан ч төсөл нь 10 жил үргэлжлэх тул эхний 5 жилд гүйцэтгэсэн цоохор ирвэсийн судалгаанууд дээр үндэслэн цаашид урт хугацаандаа биологийн олон янз байдлын хамгааллын менежментийг хэрэгжүүлж, ойн зурвасыг арчлах тордох, нэмэгдүүлэх үйл ажиллагааг төлөвлөн үргэлжлүүлбэл илүү үр дүнтэй.

2026 оны хувьд Баянхонгор аймгийн Байгаль орчны газраас ирүүлсэн саналын дагуу орон нутагтай хамтран ойн зурвас байгуулах ажлыг хийж гүйцэтгэхээр төлөвлөсөн.

Хүснэгт № 4 Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний зорилго	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ	Дүйцүүлэн хамгааллын байршил	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.төг	Зардал, сая.төг	
							II жил	Нийт
Ойн зурвас байгуулах								
1	Хамгаалах зүйлийн одоогийн амьдрах орчныг сайжруулах, нөхөн сэргээх	Мод, сөөг тарих	Баянхонгор аймаг, Шинэжинст сум	га	10	45	60	60
		Бордоо, арчилгаа тордлогоо, нөхөн тарилт				15		
2	Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт	Баянхонгор аймгийн байгаль орчны газарын хүсэлтийн дагуу аймгийн хэмжээнд эвдэрсэн газрын тооллого судалгаа	Баянхонгор аймаг	удаа	1	30	30	30
Нийт						90,000,000		

5.4 Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө

Төслийн үйл ажиллагаанд эдэлбэр газрыг ашигласнаар материаллаг болон эдийн засгийн шилжилт үүсдэг. Материаллаг шилжилт гэдэг нь айл өрх, тэдний өмч хөрөнгө (өвөлжөө, бууц, худаг), эзэмшлийг нүүлгэн шилжүүлэхийг хэлэх бөгөөд төслийн талбай дотор амьдардаг айл өрхүүдийг нүүлгэх үйл ажиллагаа юм. Эдийн засгийн шилжилт гэдэгт айл өрхүүд, тэдний мал сүрэг хуучин бэлчрээсээ, худаг уснаасаа алслагдаж нүүхийг хэлнэ.

Хотгорын чулуун нүүрсний ордын лицензийн талбайд давхцалтай газар эзэмших эрхтэй 9 айл байсан. Тус айлуудын хөрөнгийн үнэлгээг БУФА үл хөдлөх хөрөнгийн үнэлгээний ХХК-р 2024 онд хийлгэсэн. Үүнээс 2025 онд үнэлгээний дагуу 5 айлын газрыг чөлөөлж, 3 айлтай тохирлцох гэрээ байгуулан ажиллаж нөхөн олговрыг олгосон. 1 айлтай хараахан тохиролцох арга хэмжээний гэрээг байгуулаагүй байна. Нийт 8-н айлын үнэлгээгээр тогтоогдсон нөхөн олговрын хэмжээ 179,432,408 төгрөг гэж үнэлэгдсэн.

Ийнхүү БОННУ-нд тусгагдсан 2-р жилд хийхээр тусгагдсан ажлуудыг иргэдийн хүсэл сонирхол болон ажлын нөхцөл шаардлагаас хамаарч 2025 онд зохион байгуулж хэрэгжилт хангагдсан тул 2026 онд үлдсэн нэг айлтай гэрээ байгуулж тохиолцох, нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг хийхээр төлөвлөсөн.

Хүснэгт № 5 Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гүйцэтгэх ажил	Нэгжийн зардал, сая.төг	Зардал, сая.төг
			Нийт
2	Нүүлгэн шилжүүлэх шаардлагатай тохиолдолд нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ авах	ҮАЗ	ҮАЗ
<i>Нийт</i>			ҮАЗ

ҮАЗ - Үйл ажиллагааны зардалд тусгах.

5.5 Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Төслийн талбайн археологийн авран хамгаалах малтлага судалгааг 2012 онд Шинжлэх ухааны академийн археологийн хүрээлэн хийж гүйцэтгэсэн бөгөөд уг судалгаагаар нийт 5 дурсгалыг малтан судалж, нөхөн сэргээж, тэмдэглэн баримтжуулалт хийсэн байна. Харин төслийн талбайн палеонтологийн нөөц баялгийн үнэлгээг 2023 онд Шинжлэх ухааны академийн палеонтологийн хүрээлэн хийж гүйцэтгэсэн бөгөөд судалгааны үед эртний амьтан ургамлын үлдвэр илрээгүй байна. Төсөл хэрэгжүүлэгч “Сэкер Ресорсус Монголиа” ХХК нь уурхайн үйл ажиллагааны явцад археологи, палеонтологийн дурсгал болон олдвор санамсаргүй байдлаар олдсон тохиолдолд Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 38.3-т заасны дагуу ажлаа зогсоож, энэ тухай сумын Засаг дарга, цагдаагийн болон уг асуудлыг хариуцсан байгууллагад нэн даруй мэдэгдэж, арга хэмжээ авна.

5.6 Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

“Сэкер Ресорсус Монголиа” ХХК нь Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах болон баяжуулах үйлдвэр төслийн үйл ажиллагаанаас бий болж буй хог хаягдлын хэмжээг багасгах, аль болох бага хог хаягдал үүсгэх, түүнийг дахин ашиглах болон дахин

боловсруулах замаар гарсан хог хаягдлын хэмжээг бууруулах, үлдсэн хог хаягдлыг хүрээлэн буй орчинд аюулгүй байдлаар эрх бүхий компанид нийлүүлж устгуулах арга хэмжээг авахаар төлөвлөсөн.

Энгийн хог хаягдал:

Энгийн хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь дахин ашиглах (төмөр, мод, резин), дахин боловсруулах (хүнсний хог хаягдал, хуванцар, цаас, шил, лааз гэх мэт), бусад дахин ашиглагдахгүй хог хаягдал гэж 3 төрлөөр ангилан ялгана:

- Дахин ашиглах хог хаягдлыг засаж янзлан дахин ашиглах эсвэл орон нутгийн үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхэлж буй хүмүүст хандивлах.
- Дахин боловсруулах хог хаягдлыг орон нутгийн дахивар авдаг газартай гэрээ байгуулан хүргүүлэх. Мөн хүнсний хог хаягдлыг бордоо үйлдвэрлэдэг төсөл хөтөлбөр, байгууллагатай хамтран ажиллаж, хүнсний хог хаягдлаа өгөх, бордоо хийж туршин, ногоон байгууламжид ашиглах.
- Бусад дахин боловсруулах боломжгүй хог хаягдлаа эрх бүхий байгууллагатай гэрээ байгуулан тогтсон хугацаанд тээвэрлүүлэх.

Аюултай хог хаягдал:

Машин техникийн шатах тослох материал асгарсан тохиолдолд болон аливаа осол эрсдэл, химийн бодисын сав баглаа боодол зэргээр аюултай хог хаягдал үүсэж болзошгүй. Иймд аюултай хог хаягдал түр хадгалах тусгай зориулалтын шаардлага хангасан цэг байгуулж, аюултай хог хаягдлыг хадгалах сав нэг бүрийг “Аюултай хог хаягдал” гэсэн нэр, стандартаар тогтоосон тэмдэг, тэмдэглэгээ байршуулж, ил харагдахуйц газар тухайн хаягдлын нэр, хуримтлуульж эхэлсэн хугацааг тэмдэглэсэн байна. Аюултай хог хаягдлыг Аюултай хог хаягдал тээвэрлэх, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах, эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагатай гэрээ байгуулан тээвэрлүүлж устгуулна.

Хүснэгт № 6 Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.төг	Зардал, сая.төг	Нийт зардал сая.₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
							II жил			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	Энгийн хог хаягдал	Дахин ашиглах боломжтой хог хаягдлыг дахин боловсруулах хог хаягдал авах эрх бүхий байгууллага аж ахуй нэгжид нийлүүлэх	Төслийн талбай	удаа	5	-	ҮАЗ	ҮАЗ	Жилд 1-2 удаа	Хог хаягдлын тухай хуулийн 4-р бүлэг БОАЖ-ын сайдын 2018 оны 11-р сарын 17 өдрийн А/443-р тушаалын хавсралт Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах,гээвэрлэх,дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага
2		Энгийн хог хаягдлыг гэрээт ААН-ээр төслийн талбайгаас зөөвөрлүүлэх	Төслийн талбай	удаа	12	0.04	0.48	0.48	Сард 1 удаа	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.4-р зүйл, 4-р бүлэг
3		Батлагдсан маягт болон “эх үүсвэрээс гарах хог хаягдлын кодчилсон жагсаалт”-ын	Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК	Нэгж тайлан	5	-	ҮАЗ	ҮАЗ	Тухай бүрд нь хөтөлж, жил бүрийн 12-р сарын 15-с өмнө тайлан	БОНХЯ-ны 2018 оны А/428 дугаар тушаал Хог хаягдлын улсын тоо бүртгэл хөтлөх, тайлагнах журам

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.төг	Зардал, сая.төг	Нийт зардал сая.₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
							II жил			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
		дагуу хог хаягдлын тоо бүртгэлээ тухай бүр хөтлөх							мэдээг гарган хүргүүлэх.	
4		Төслийн талбай орчмын эргэн тойронд 50 м зайд цэвэрлэгээ хийх, гарсан хог хаягдлын тоо хэмжээг бүртгэх	Төслийн талбай	удаа	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	ҮАЗ	Сар бүр	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.10-р зүйл
5	Аюултай хог хаягдал	Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгаж, хадгалах шилжүүлэх үйл ажиллагаанд байнгын хяналтыг тавьж, бүртгэл хөтлөх	Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК	-	-	-	ҮАЗ	ҮАЗ	Сард 1 удаа	Хог хаягдлын тухай хуулийн 28 дугаар зүйл
6		Хэвийн үйл ажиллагааны үед аюултай хог хаягдалтай харьцах болон аюул ослын үед	Аюултай хог хаягдалтай харьцах ажилчид	Нэгж сургалт	-	1.0	1.0	1.0	Жилд 1 удаа	Хог хаягдлын тухай хуулийн 5-р бүлэг

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.төг	Зардал, сая.төг	Нийт зардал сая.₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
							II жил			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
		ажиллах зааварчилгааг түүнтэй харьцдаг ажилтан бүрд сургаж, дадлагажуулах								
7		Аюултай хог хаягдал тээвэрлэх, устгах эрх бүхий байгууллагатай гэрээ байгуулан аюултай хог хаягдлыг тээвэрлүүлэх, устгуулах	Төслийн талбай	кг	-	Химийн бодисын шуудай 900₮ Хуванцар сав 1180₮	ҮАЗ	ҮАЗ	Жилд 4 удаа	
Нийт									1,480,000	

ҮАЗ - Үйл ажиллагааны зардалд тусгах.

5.7 Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

“Сэкер Ресорсус Монголиа” ХХК нь гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэн, болзошгүй эрсдэлүүдийг тодорхойлсон ба эрсдэлүүдийг бууруулах, арилгах үүднээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг бүрэн гүйцэтгэж ажиллахаар төлөвлөгөөг боловсрууллаа. Манай компани нь орон нутгийн иргэдийн асуудал болон бусад хүчин зүйлээс хамааран уурхайн үйл ажилланаа бүрэн хүчин чадлаараа ажиллахгүй байгаа бөгөөд төлөвлөлтөөс хоцорч явж байгаа билээ иймд зарим ажил төлөвлөлтийн дагуу хийгдэхгүй байгаа. Жишээлбэл нойтон байяжуулах үйлдвэр баригдсан тохиолдолд тодорхой хэмжээний химийн бодис ашиглагдах бөгөөд химийн бодис ашиглагдах тохиолдолд асгаралтын иж бүрдэл болон бусад авах арга хэмжээний төлөвлөлт хойшлож байгаа. Үүнтэй холбоотой 6 сая төгрөгний төлөвлөлтийн ажлыг 2026 оны БОМТ-нд тусгаагүй болно. Иймд дээрх тусгаагдаагүй ажлыг баяжуулах үйлдвэр баригдсан тохиолдолд төлөвлөн хэрэгжүүлэх болно.

Хүснэгт № 7 Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй аюул, осол	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.₮	Зардал, жилийн задаргаа	Нийт зардал, сая.₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
							сая.₮ II жил			
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11	
1	Байгалийн гамшигт үзэгдэл	Уурхайд онцгой байдал, осол эрсдэлийн үед “Аюулын үед хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө”-г боловсруулан, жил бүр сайжруулж мөрдөн ажиллах	Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК	Нэгж төлөвлөгөө	1	-	ҮАЗ	ҮАЗ	Гамшгийн эрсдэлийн үнэлгээг 3 жилд 1 удаа хийлгэх ба үйл ажиллагааны турш даган мөрдөнө.	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль Гамшгаас хамгаалах тухай хууль
2		Байгалийн аюул гамшгийн үед авах арга хэмжээний талаар сургалт зохион	Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК	Нэгж сургалт	1	2.0	2.0	2.0	Жилд 1 удаа	

№	Гол болон болзошгүй аюул, осол	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.₮	Зардал, жилийн задаргаа	Нийт зардал, сая ₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	
							сая ₮				
							II				
							жил				
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11		
3	байгуулуулж, ажилчдыг дадлагажуулах	ОБЕГ-ын мэдээ болон цаг агаарын станцын мэдээг тогтмол хянаж үйл ажиллагаанд харгалзан үзэж болзошгүй аюулаас урьдчилан сэргийлэх сэрэмжлүүлэг мэдээ, дохиог хүмүүст дамжуулан анхааруулга өгч байх	Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК	-	-	-	ҮАЗ	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш		
7	Газар хөдлөлийн аюулын үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөөний талаарх мэдлэг өгөх сургалт хөтөлбөр, турших сургуулилтуудыг мэргэжлийн байгууллагын тусламжтайгаар зохион байгуулах	Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК	Нэгж сургалт	1	1.0	1.0	1.0	1.0	Жилд 1 удаа		

№	Гол болон болзошгүй аюул, осол	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.₮	Зардал, жилийн задаргаа	Нийт зардал, сая ₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	
							сая ₮				
							II				
							жил				
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11		
8		Гал унтраах багаж хэрэгслийн иж бүрдлийг бүрдүүлж төслийн талбайд байршуулах, гал унтраах хэрэгслийн хэвийн үйл ажиллагаанд үзлэг шалгалт тогтмол хийх	Төслийн талбай	ш	5 ш галын сараа 15 ш галын хор	галын сарааны багц 1.0 галын хор 0.1	13.0	13.0	Үйл ажиллагааны турш	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль MNS5566:2020. Аж ахуй нэгж, байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага, норм	
9	Гал түймэр	Галын аюулын талаар анхааруулга самбар, аваарын гарц, барилгын зохион байгуулалт зэргийг эзэмшлийн объект бүрд онцлогийг тусган тавих	Төслийн талбай	ш	15 ш самбар	Галын самбар 0.1	1.5	1.5	Бүтээн байгуулалтын үед	MNS4244:1994. Хөдөлмөр хамгааллын систем Галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага	
10		Гал түймрийн үед авч хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг гарган ажиллагсад мэргэжлийн байгууллагын тусламжтай сургалт зохион байгуулах	Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК	Нэгж сургалт	1	1.0	1.0	1.0	Жилд 1 удаа		

№	Гол болон болзошгүй аюул, осол	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.₮	Зардал, жилийн задаргаа	Нийт зардал, сая ₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	
							сая ₮				
							II				
							жил				
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11		
										MNS0639:2016. Гал түймэр унтраах, аврах тоног төхөөрөмж, багаж болон тээврийн хэрэгслийн нэр томьёо ба тодорхойлолт	
11	Үйл ажиллагааны осол гэмтэл	Ажилчдыг хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэгслээр хангах	Төслийн ажилчид	Иж бүрдэл	-	-	ҮАЗ	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	MNS6654:2017. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэнд. Хувийн хамгаалах хувцас хэрэгсэл. Амьсгал хамгаалах хэрэгслийн сонголт, хэрэглээнд	

№	Гол болон болзошгүй аюул, осол	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, сая.₮	Зардал, жилийн задаргаа	Нийт зардал, сая ₮	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг	
							сая ₮				
							II				
							жил				
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11		
										тавих ерөнхий шаардлага MNS ISO13688:2000. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй, хамгаалалтын хувцас. Ерөнхий шаардлага	
12		Бүх ажилчдад хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа өгөх	Төслийн ажилчид	Нэгж сургалт	-	-	ҮАЗ	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль	
13	Автомашинны осол авар	Замын хөдөлгөөний аюулгүйн дүрмийг мөрдүүлж ажиллах	Тээврийн жолооч нар	Нэгж сургалт	-	-	ҮАЗ	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Замын хөдөлгөөний дүрэм, Замын аюулгүй байдлын тухай хууль	
Нийт								18,500,000			

ҮАЗ - Үйл ажиллагааны зардалд тусгах, ХОЗ – Хөрөнгө оруулалтын зардалд тусгах

5.8 Удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээний төлөвлөгөө

“Сэкер Ресорсус Монголиа” ХХК-ийн Баянхонгор аймгийн Шинэжинст сумын нутагт орших Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах болон баяжуулах үйлдвэрийн үйл ажиллагааны явцад байгаль хамгаалах, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгахтай холбоотой арга хэмжээг тухай бүрд авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Хүснэгт № 8 Удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь	Хариуцсан албан тушаалтан
	1	2	3	4
1	Ажиллагсдыг эрүүл мэндийн үзлэгт оруулах. Ажилчдыг ажлын онцлогоос хамааруулан хувь хүний хамгаалалтын хэрэгслээр тогтмол хангах	Үйл ажиллагааны зардал тусгах	Жилд нэг удаа	Удирдлага, БОМ, ХАБЭА
2	Байгаль хамгаалах тэмдэглэлт өдрүүдийг зохион байгуулж, орон нутгийн иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэх, сургалт, уулзалт зохион байгуулах, тэдний санал зөвлөмжийг БОМТ-тэй уялдуулан хэрэгжүүлэх	Үйл ажиллагааны зардал тусгах	Жил бүр нэг удаа	БОМ
Нийт			ҮАЗ	

5.9 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах болон баяжуулах үйлдвэр төслийг хэрэгжүүлэхдээ тухайн нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, стратегийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх зорилгоор байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан батлуулж хэрэгжилтийг хангаж ажиллах үүрэг төсөл хэрэгжүүлэгч Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК-д өгөгдсөн. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь байгаль хамгаалах төлөвлөгөө, орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрөөс бүрдэх бөгөөд орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрт төслийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны төлөв байдалд үзүүлж байгаа өөрчлөлтийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө, зардал, хугацааг тодорхойлон тусгахаар хуульчлагдсан байна.

Хуулийн дээрх заалтыг удирдлага болгон төслийг хэрэгжүүлэх явцад Сэкер Ресорсус Монголиа ХХК-аас байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ болон байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд тусгасан сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ, тухайн орчинд төслийн үйл ажиллагаанаас шалтгаалан гарсан өөрчлөлтүүдийг тодорхойлох, хянах зорилгоор зайлшгүй хянаж байх үзүүлэлтүүд, түүний тодорхойлолт, хуваарь, баримтлах стандарт, аргачлал, зардлыг тодорхойлон “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”, “Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийх аргачлал”-ийн 4-р хэсэг болох Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах аргачлалд заасны дагуу байгалийн бүрдэл тус бүрээр энэхүү орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг (ОХШХ) боловсруулав. Төслийн хүрээнд орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг дотоод хяналт шинжилгээ, гадаад буюу хөндлөнгийн хяналт шинжилгээ, хамтын оролцоотой хяналт шинжилгээ гэсэн 3 хэлбэрээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн.

- Дотоод хяналт шинжилгээний хөтөлбөр: Төсөл хэрэгжүүлэгч төслөөс бий болж буй үр дагавруудыг хянах, илрүүлэх зорилгоор төслийн талбайд агаар, хөрс, усны шинжилгээг улиралд 1 удаа байхаар хяналт шинжилгээний хөтөлбөр хэрэгжүүлэх.
- Гадаад буюу хөндлөнгийн хяналт шинжилгээний хөтөлбөр: Хөндлөнгийн хяналт шинжилгээний мэргэжлийн байгууллагаар орчны хяналт шинжилгээг жилд 1 удаа хийлгэх, дотоод хяналт шинжилгээтэй харьцуулах, дүгнэх
- Хамтын оролцоотой хяналт шинжилгээний хөтөлбөр: Орон нутгийн иргэдтэй хамтран уурхайн ойр орчмын усны эх үүсвэр, хөрсний дээж цуглуулах, агаарын хэмжилт хийх, үр дүнг тайлагнах ажилд татан оролцуулах

6.9.1 Дуу чимээний хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх дуу чимээнд үзүүлж буй нөлөөллийг хянах, илрүүлэх зорилгоор дуу чимээ үүсгэж буй эх үүсвэр бүр дээр хяналтын цэгүүд төлөвлөж, байнгын хяналт шинжилгээ хийх шаардлагатай.

Дуу чимээний хяналт мониторинг хийх үзүүлэлтүүд - Төслийн хүрээнд барилгын ажил, тээвэрлэлт зэргээс дуу чимээний нөлөөлөл үзүүлэх ба тухайн нөлөөлөл үзүүлэгч эх үүсвэр тус бүр дээр дуу чимээний хэмжилтийг хийнэ.

Хүснэгт № 9 Дуу чимээний хэмжилтийн үр дүнгийн харьцуулалт (MNS4585:2025)

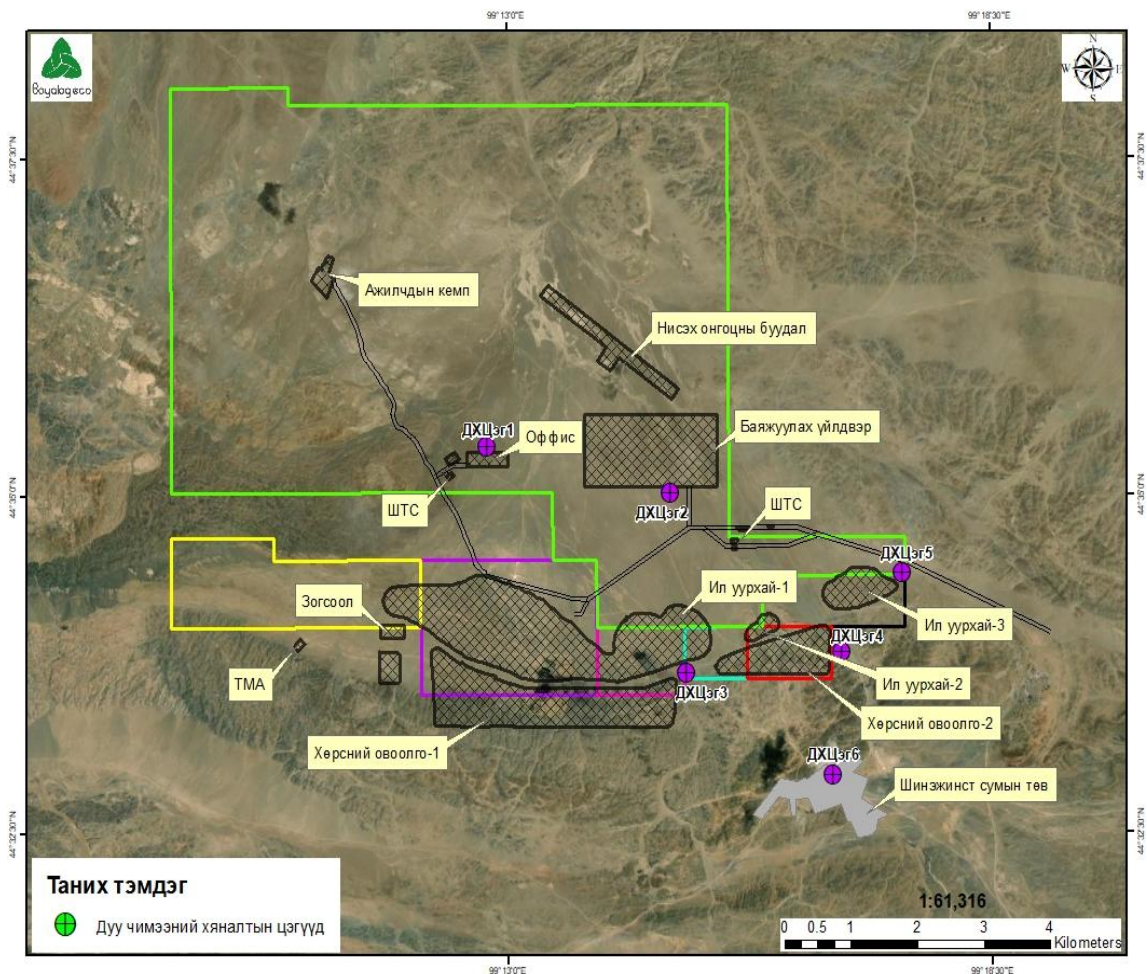
Үзүүлэлтийн нэр	Хэмжилтийн дундаж хугацаа	Хэмжих нэгж	Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
Шөнө (07-22 цаг)	8 цагийн дундаж	дБ (А)	45
Өдөр (22-07 цаг)	16 цагийн дундаж		60

Дуу чимээний хяналт мониторингийн цэгүүд - Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн хүрээнд дуу чимээний хяналт мониторингийн нийт 6 цэгийг төлөвлөлөө. Баяжуулах үйлдвэр хараахан баригдаж эхлээгүй байгаа учраас мониторингийн цэгийг баригдсаны дараагаар оруулахаар төлөвлөсөн.

Ил уурхай – 2, Ил уурхай – 3 одоогоор ашиглаагүй байгаа тул мониторингийн хяналтын 4 цэгт хэмжилт хийхээр төлөвлөн оруулсан. Мониторингийн хяналтын 4 цэгийг тодруулан хүснэгтээр харуулж байна.

Хүснэгт № 10 Төслийн дуу чимээний хяналт мониторингийн цэгүүд

Дуу чимээний хяналтын цэгүүд	Хяналтын цэгүүдийн байршил	Урьдчилсан төлөвлөсөн цэгүүдийн координат
ДХЦэг1	Оффис	47 516864 UTM 4937403
ДХЦэг3	Ил уурхай – 1	47 519878 UTM 4934316
ДХЦэг6	Шинэжинст сумын төв	47522045 UTM 4932872
ДХЦэг7	Ажилчдын кемп	47 514512 UTM 4939783

Зураг 1 Дуу чимээний хяналт мониторингийн цэгүүд

6.9.2 Агаарын чанарын хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

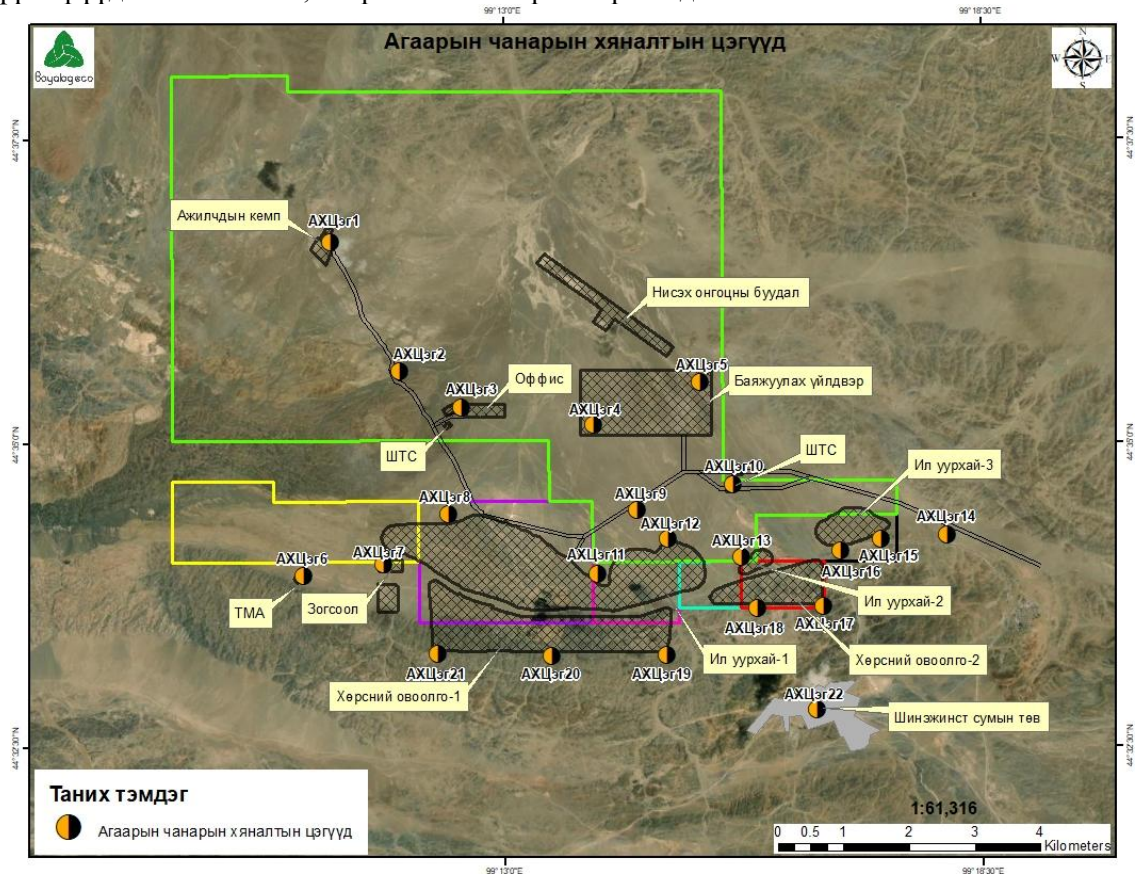
Төсөл хэрэгжүүлэгч нь Хотгор чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслөөс агаарын чанарт үзүүлж буй нөлөөллийг хянах, илрүүлэх зорилгоор агаарын чанарын хяналтын цэгийг агаар бохирдуулагч бодис ялгаруулж буй эх үүсвэр бүр дээр төлөвлөж, байнгын хяналт шинжилгээ хийх шаардлагатай. Ингэснээр төслөөс агаарын чанарт үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг эрт үед нь илрүүлэх, илрүүлсэн сөрөг нөлөөллийг үндэслэн тодорхой цаг хугацааны дотор байгаль хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөг үр дүнтэй боловсруулах боломж үүснэ.

Агаарын чанарын хяналт мониторингийн цэгүүд - Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн хүрээнд агаарын чанарын хяналт мониторингийн нийт 21 цэгүүдэд TSP, PM₁₀, PM_{2.5}, SO_x, NO_x, CO үзүүлэлтүүдийг хэмжихээр БОННУ-д төлөвлөсөн. Одоогийн байдлаар ил уурхай 2 болон 3 түүнийг дагаад бий болох уурхайн шороон зам, хөрсний овоолгод ажил хийгдээгүй байгаа тул мониторингийн цэгийн тоог бууруулж **10 цэгт** агаарын чанарын хяналтыг хийхээр төлөвлөсөн.

Хүснэгт № 11 Төслийн агаарын чанарын хяналт мониторингийн цэгүүд

<i>Агаарын чанарын хяналтын цэгүүд</i>	Хяналтын цэгүүдийн байршил	Урьдчилан төлөвлөсөн цэгүүдийн координат
<i>АХЦэг1</i>	Ажилчдын кемп	47 514512 UTM 4939783
<i>АХЦэг3</i>	Оффис	47 516513 UTM 4937240
<i>АХЦэг6</i>	Тэсрэх материалын агуулах	47 514043 UTM 4934770
<i>АХЦэг7</i>	Авто зогсоол	47 515359 UTM 4934860
<i>АХЦэг8</i>	Ил уурхай – 1 баруун урд	47 516333 UTM 4935545
<i>АХЦэг9</i>	Уурхайн шороон зам дагуу – 2	47 519182 UTM 4935707
<i>АХЦэг10</i>	Шатахуун түгээх станц	47 520643 UTM 4936086
<i>АХЦэг11</i>	Ил уурхай – 1 хойно	47 518641 UTM 4934715
<i>АХЦэг20</i>	Хөрсний овоолго – 1 урд	47 517884 UTM 4933435
<i>АХЦэг22</i>	Шинэжинст сумын төв	47 521959 UTM 4932732

Урьдчилан төлөвлөсөн цэгүүдийн координат нь төслийн үйл ажиллагааны үед эх үүсвэрүүдийн төлөвлөлт, байршлаас хамааран өөрчлөгдөж болно.

Зураг 2 Агаарын чанарын хяналт мониторингийн цэгүүд

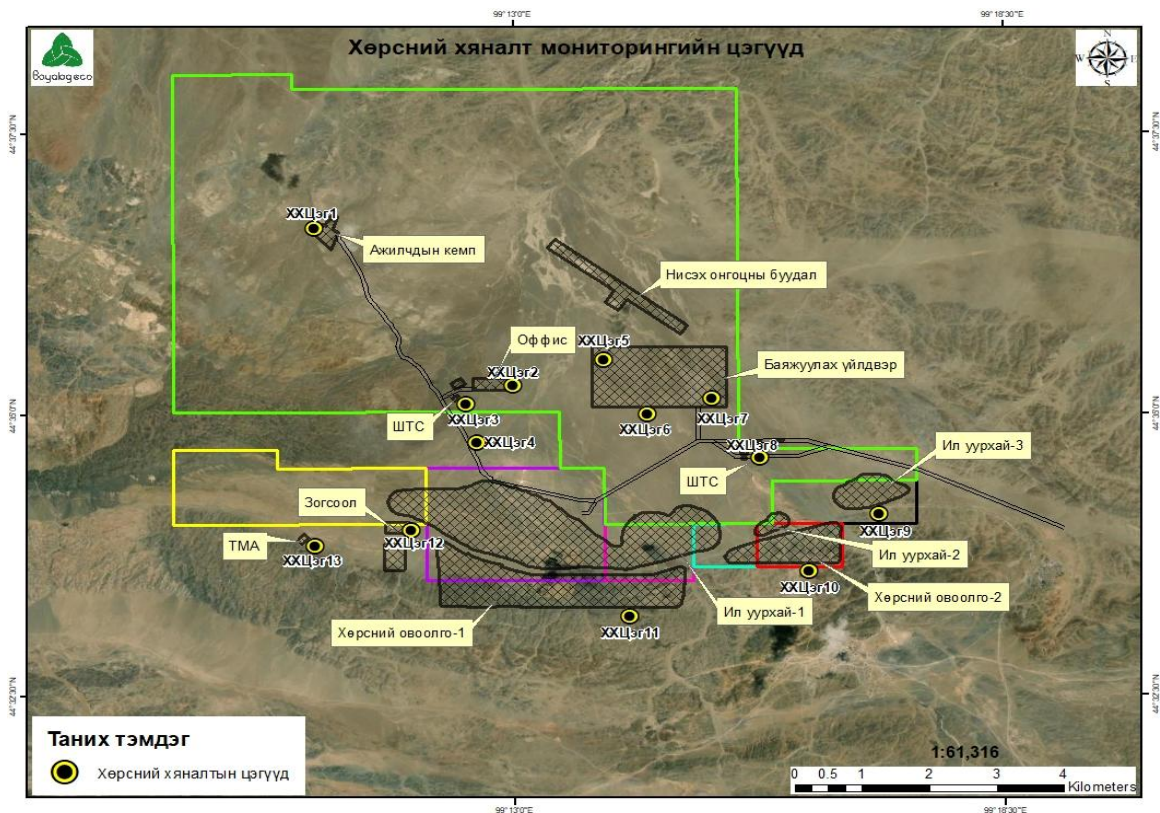
6.9.3 Хөрсөн бүрхэвчийн хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Хөрс нь байгалийн чухал бүрэлдэхүүн хэсгийн нэг бөгөөд ургамлан нөмрөг, чулуулаг давхарга, уур амьсгал усан бүрхэвчийн зааг дээр оршдог өвөрмөц шинж чанартай, байгаль цаг уурын өөрчлөлт, хүний үйл ажиллагааны нөлөөлөлд амархан өртдөг эргэн нөхөн сэргэх хугацаа удаан байдаг онцлогтой учраас экосистемийн төлөв байдлыг тодорхойлогч чухал бүрэлдэхүүн юм. Иймд төсөл хэрэгжүүлэгч нь Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслөөс хөрсөн бүрхэвчид үзүүлж буй нөлөөллийг хянах, илрүүлэх зорилгоор хөрсөн бүрхэвчийн хяналтын цэгийг хөрс бохирдуулж болзошгүй эх үүсвэр бүр дээр төлөвлөж, байнгын хяналт шинжилгээ хийх шаардлагатай. Ингэснээр төслөөс хөрсөн бүрхэвчид үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг эрт үед нь илрүүлэх, илрүүлсэн сөрөг нөлөөллийг үндэслэн тодорхой цаг хугацааны дотор байгаль хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөг үр дүнтэй боловсруулах боломж үүснэ.

Хөрсний хяналт мониторингийн цэгүүд - Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн хүрээнд хөрсний хяналт мониторингийн нийт 12 цэгийг БОННУ тайланд тодорхойлж өгсөн. 2026 онд Шатахуун түгээх станц 2, Ил уурхай 3, Хөрсний овоолго 2, хяналтын цэг нь үйл ажиллагаанд өртөөгүй байгаа тул мониторингийн цэгийн тоог бууруулж 12 цэгээс 8 цэг болгон хөрсний хяналт мониторингийн ажлыг хийж гүйцэтгэхээр төлөвлөсөн.

Хүснэгт № 12. Төслийн хөрсөн бүрхэвчийн хяналт мониторингийн цэгүүд

Хөрсөн бүрхэвчийн хяналтын цэгүүд	Хяналтын цэгүүдийн байршил	Урьдчилсан төлөвлөсөн цэгүүдийн координат	Хяналт шинжилгээ хийх давтамж
ХХЦэг1	Ажилчдын кемп	47 514199 UTM 4939790	Улиралд 1 удаа
ХХЦэг2	Оффис	47 517181 UTM 4937190	Улиралд 1 удаа
ХХЦэг3	Шатахуун түгээх станц 1	47 516472 UTM 4936862	Улиралд 1 удаа
ХХЦэг4	Уурхайн дотоод шороон зам дагуу	47 516599 UTM 4936263	Улиралд 1 удаа
ХХЦэг10	Хөрсний овоолго – 2 урд	47 521563 UTM 4934135	Улиралд 1 удаа
ХХЦэг11	Хөрсний овоолго – 1 урд	47 518890 UTM 4933426	Улиралд 1 удаа
ХХЦэг12	Авто зогсоол	47 515672 UTM 4934808	Улиралд 1 удаа
ХХЦэг13	Тэсрэх материалын агуулах	47 514236 UTM 4934590	Улиралд 1 удаа
ХХЦэг15	Шимт хөрс	44° 33' 34.02" N 99° 13' 5.80" E	Улиралд 1 удаа

Зураг 3 Хөрсний хяналт мониторингийн цэгүүд

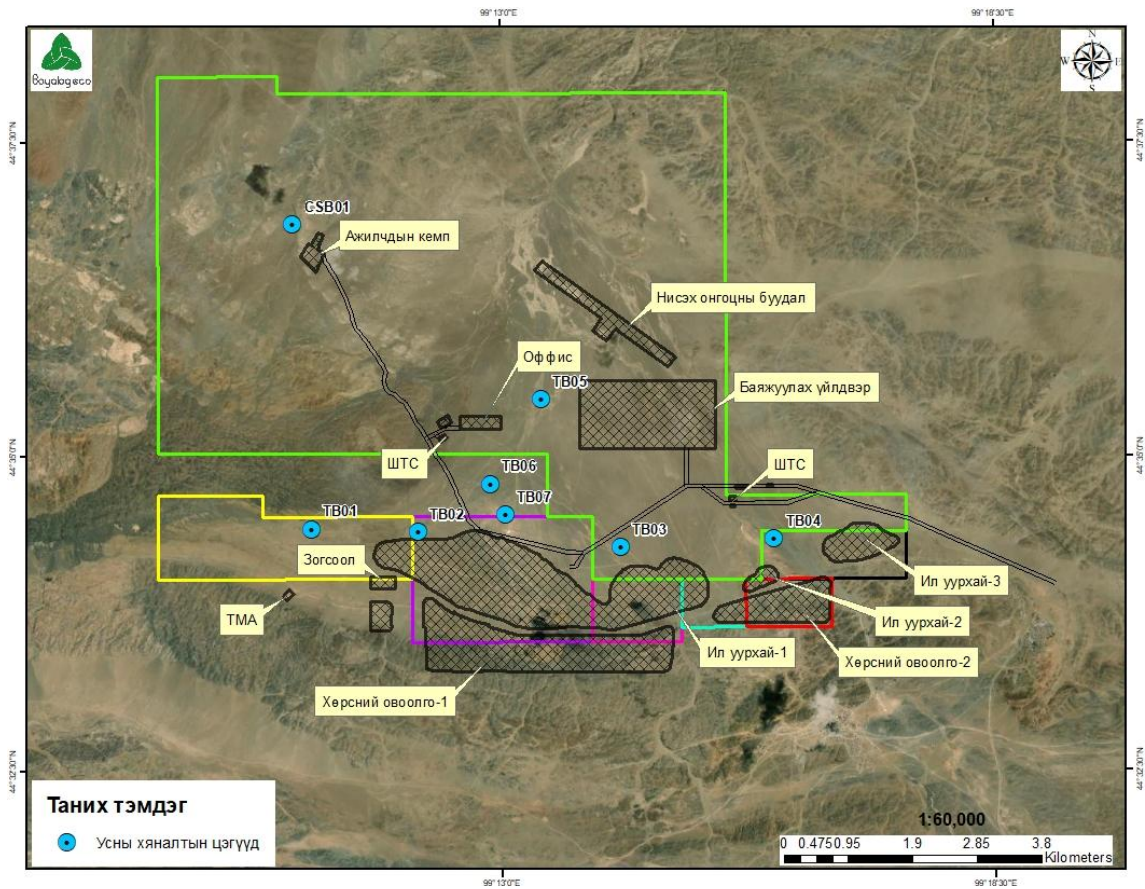
6.9.4 Усан орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь төслөөс усан орчинд үзүүлж болзошгүй нөлөөллийг хянах зорилгоор гүний уснаас дээжлэлт хийн хяналт шинжилгээг гүйцэтгэнэ.

Усан орчны хяналт шинжилгээний цэгүүд - Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн хүрээнд 10 ширхэг цооногийг гидрогеологийн хайгуулын хүрээнд өрөмдөж тоногдсон бөгөөд усны хяналт мониторингийг эдгээр усны эх үүсвэрүүд дээр БОННУ тайланл төлөвлөсөн. Эдгээр цооногуудаас 6 цооногыг одоогоор ашиглаагүй байгаа бөгөөд Алтайн өвөр говийн сав газрын хамгаалалтын захиргаатай байгуулсан гэрээний дагуу 2 цооног, шүүрлийн усыг уурхайн өдөр тутмын үйл ажиллагаанд ашиглаж байна. Хяналт мониторингийн цэгийг одоо ашиглагдаж байгаа 2 худаг, шүүрлийн ус, цэвэрлэх байгууламжийг оруулан 4 цэгт хэмжилт шинжилгээ хийхээр төлөвлөсөн.

Хүснэгт № 13. Төслийн усны хяналт мониторингийн цэгүүд

<i>Усны хяналтын цэгүүд</i>	<i>Хяналтын цэгүүдийн байршил</i>	<i>Хяналтын цэгүүдийн координат</i>	<i>Хяналт шинжилгээ хийх давтамж</i>
<i>CSB01</i>	Ажилчдын кемпийн ойролцоо	47 514135.25 UTM 4940105	Улиралд 1 удаа
<i>TB01</i>	Ил уурхай – 1 баруун	47 514407.36 UTM 4935619	
<i>Ахуйн бохир ус цэвэрлэх байгууламжийн хаягдал ус</i>	Цэвэрлэх байгууламжийн гаралтын ус	-	Дулааны улиралд 6-9 сард 1 удаа
<i>Шүүрлийн ус</i>	Ил уурхай	44° 33' 43.52" N 99° 13' 27.48" E	Улиралд 1 удаа

Зураг 4 Усны хяналт мониторингийн цэгүүд

6.9.5 Ургамлан нөмрөгийн хяналт мониторингийн хөтөлбөр

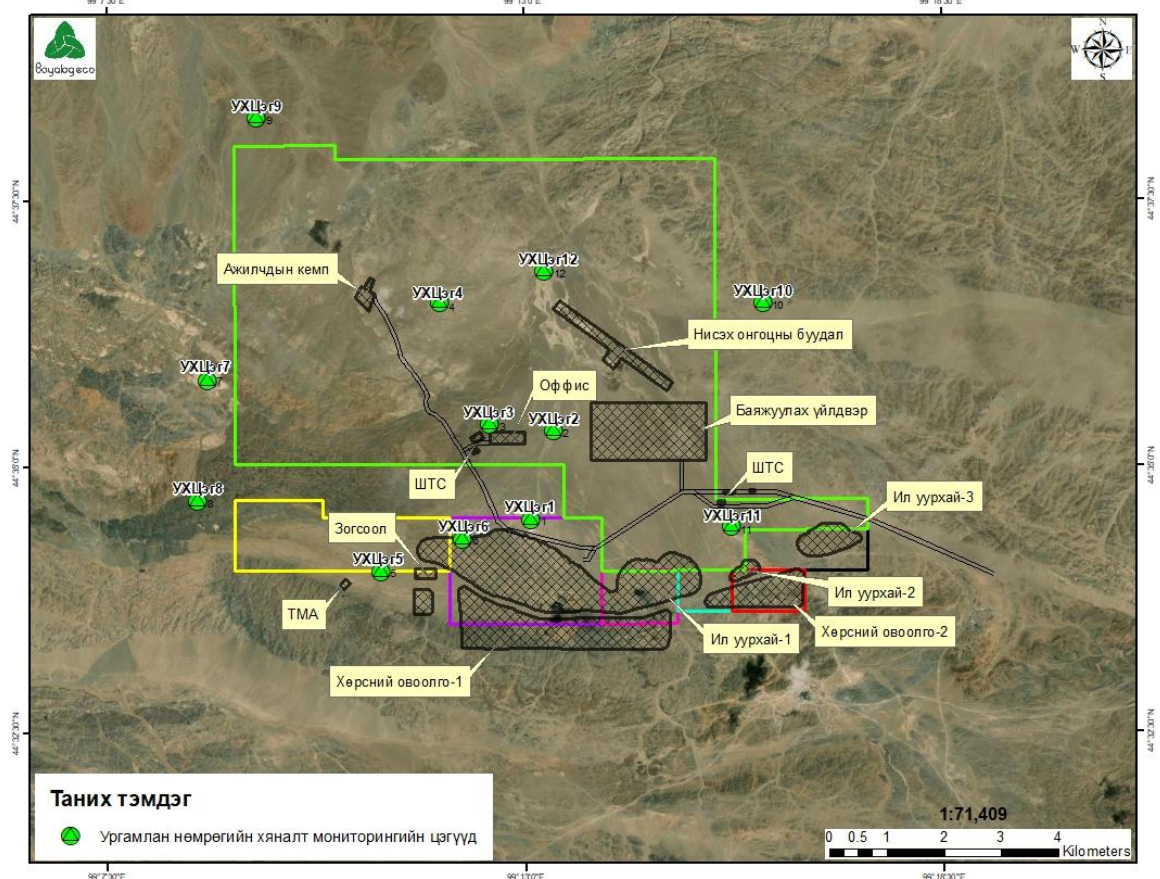
Төсөл хэрэгжүүлэгч нь төслөөс ургамлан нөмрөгт үзүүлж буй нөлөөллийг хянах, илрүүлэх зорилгоор ургамлын нөмрөгийн хэмжилт хийх, дээж авах хяналтын цэгийг ургамлын бүлгэмдэл тус бүр дээр төлөвлөж, байнгын хяналт шинжилгээ хийх шаардлагатай. Ингэснээр төслөөс ургамлан нөмрөгт үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг эрт үед нь илрүүлэх, илрүүлсэн сөрөг нөлөөллийг үндэслэн тодорхой цаг хугацааны дотор байгаль хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөг үр дүнтэй боловсруулах боломж үүснэ.

Ургамлан нөмрөгийн хяналт шинжилгээний цэгүүд - Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн хүрээнд 6 цэгт ургамлын хяналт мониторингийг төлөвлөлөө. Төслийн талбайн хэмжээнд 6 ургамлын бүлгэмдэл тархсан бөгөөд бүлгэмдэл тус бүрээс 1 нөлөөлөлд өртөж болзошгүй цэг, 1 нөлөөлөлд өртөхгүй буюу харьцуулалтын сонголоо.

Хүснэгт № 14. Төслийн ургамлан нөмрөгийн хяналт мониторингийн цэгүүд

Ургамлан нөмрөгийн хяналтын цэгүүд	Хяналтын цэгүүдийн байршил	Хяналтын цэгүүдийн координат	Хяналт шинжилгээ хийх давтамж
УХЦэг1	Ил уурхай – 1 хойно	47 517311 UTM 4935766	Жилд 1 удаа 8-р сард нэг

УХЦэг3	Оффис	47 516600 UTM 4937430	мониторингийн цэгт ойролцоо 3 удаагийн бичиглэл хийнэ.
УХЦэг4	Ажилчдын кемп	47 515690 UTM 4939535	
УХЦэг5	Зогсоол	47 514666 UTM 4934870	
УХЦэг6	Ил уурхай – 1 баруун хойно	47 516131 UTM 4935482	
УХЦэг11	Шатахуун түгээх станц	47 520796 UTM 4935667	

Зураг 5 Ургамлын хяналт мониторингийн цэгүүд

6.9.10 Амьтны аймгийн хяналт мониторингийн хөтөлбөр

Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн талбай нь сумын төвийн ойролцоо учир ховор, нэн ховор амьтад, том туруутан амьтдын тархац нутагтай шууд давхцахгүй. Гэсэн хэдий ч төслийн нөлөөллийн бүс, түүний ойролцоо аргаль хонь, янгир ямаа, хар сүүлт зээрийн хэд хэдэн тасархайтсан популяцийн тархац нутаг бий. Мөн Говийн Их дархан цаазат газрын А хэсэгт дэлхийд ховордож буй Төв азийн эндемик зүйлүүд болох хулан адуу, мазаалай баавгай, цоохор ирвэс, хавтгай тэмээний тархацтай учир тэдгээрийг хамгаалах Олон улсын болон үндэсний хэд хэдэн байгаль хамгаалах төслүүд амжилттай хэрэгжиж байна. Энэ бүс нутагт мазаалай баавгай, хар сүүлт, цоохор ирвэс зэрэг амьтдад сансрын дамжуулагч бүхий хүзүүвч зүүхээс гадна уст цэгүүдэд автомат камер байршуулах судалгаанууд тогтмол хийгдэж байна. Иймд дээрх судалгаануудаас үндэслэн төслийн талбайн хүрээнд ойр орчимд амьтны аймгийн хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, тэдгээрт нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг уурхай ашиглалтын хугацаанд тодорхойлох шаардлагатай.

Амьтны аймгийн хяналт мониторингийн цэгүүд - Хотгорын чулуун нүүрсний ордыг ил аргаар ашиглах төслийн хүрээнд амьтны хяналт мониторингийн дараах байдлаар гүйцэтгэвэл тохиромжтой.

Хүснэгт № 15 Төслийн амьтны аймгийн хяналт мониторингийн төлөвлөгөө

Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Тайлбар
<i>Автомат камер ашиглах замаар зарим уст цэгүүдэд ирж буй амьтдын зүйл, нягтшилыг үнэлэх</i>	Сэгс цагаан богд уул орчмын булгууд, хөх дэрсний булаг гэх мэт	Нэг уст цэг дээр 2-оос цөөнгүй автомат камер байрлуулах
<i>Зэрлэг амьтны тархац, нөөцийг үнэлэх зорилгоор шугаман замналын судалгаа хийх</i>	Нарийвчилсан үнэлгээний тайлангийн амьтны судалгаа хийсэн замналын дагуу	
<i>Мэрэгч амьтдын зүйлийн олон янз байдал, бүлгэмдлийг үнэлэх</i>	Уурхайн ойролцоо болон уурхайн нөлөөллийн бүсийн гадна дээж талбай сонгох	Шерман загварын амьд баригч 50 ширхгийг мөр хооронд 20 метрийн зайтай шугамын дагуу байрлуулж баригдсан бүх амьтдын зүйлийг тодорхойлох

Хүснэгт № 26 Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

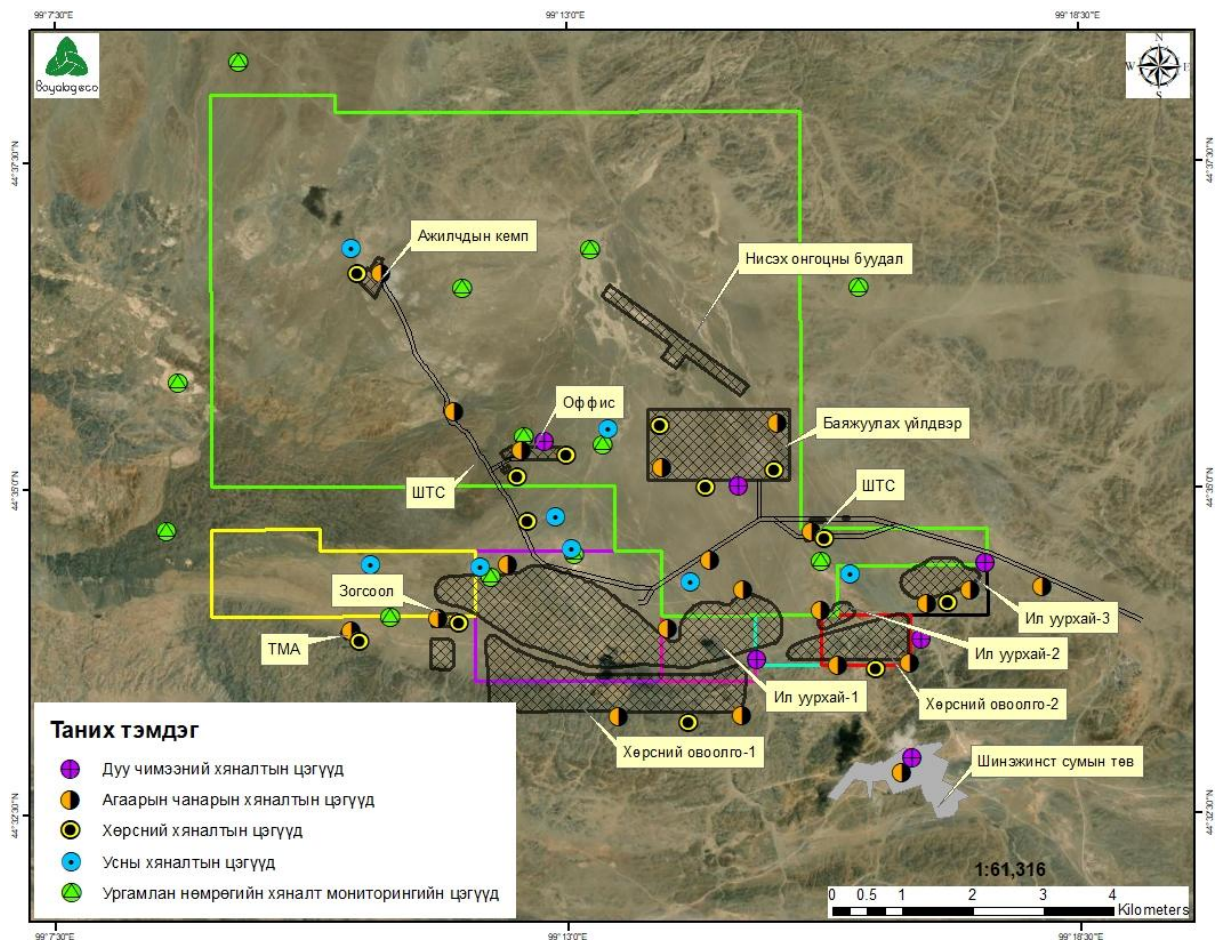
№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Цэгийн тоо	Давтамж	Нэгж, зардал ₮	Нийт зардал сая ₮	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
1	2	3	4	5	6	7	
<i>Дотоод хяналт шинжилгээний хөтөлбөр</i>							
1	Дуу чимээ	<ul style="list-style-type: none"> • Оффис 1 • Кемп 1 • Ил уурхай 1 • Шинэжиснт сумын төв 1 	4	Улиралд 1 удаа	Хэмжилтийн багаж аван хэмжилтийг хийх	ҮАЗ	MNS4585:2025.
2	Агаарын чанар Орчны тоосжилт (PM _{2.5} , PM ₁₀ TSP, CO, NO ₂ , SO ₂)	<ul style="list-style-type: none"> • Ажилчдын кемп 1 • Оффис 1 • Уурхайн зам 1 • Ил уурхай 1 • Хөрсний овоолго 1 • ТМА 1 • Зогсоол 1 • ШТС 1 • Шинэжиснт сумын төв 1 • Хяналтын цэг 1 	10	Улиралд 1 удаа	Шинэжинст сумын төвд 1, уурхайн овоолго ухшын орчимд 2 агаарын чанарын станц байгуулах: ҮАЗ-д тусгах	ҮАЗ	MNS4585:2025 MNS ISO4227-2002
3	Хөрсний хими болон физик Хүнд металл	<ul style="list-style-type: none"> • Ажилчдын кемп 1 • Оффис 1 • Уурхайн зам 1 • Хөрсний овоолго 1 • Шимт хөрс овоолго 1 • ТМА 1 • Зогсоол 1 • ШТС 1 	8	Улиралд 1 удаа	1 дээж 28,100*12*4	1.461	MNS 2305:1994 MNS 5850:2019

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Цэгийн тоо	Давтамж	Нэгж, зардал ₮	Нийт зардал сая ₮	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
4	Усан орчин Ерөнхий хими физикийн шинжилгээ Урвалын орчин (pH) Хүнд металлын шинжилгээ	<ul style="list-style-type: none"> CSB01 ТВ01 Цэвэрлэх байгууламж Уурхайн шүүрлийн ус 	4	Улиралд 1 удаа	1 дээж 54,000*9*4	1.512	MNS 0900:2018 MNS6148:2010 MNS ISO5667-11:2000.
5	Усан орчин pH, БХХ, ХХХ, NH4, Ж/б, NOx	<ul style="list-style-type: none"> Ахуйн бохирын цэвэрлэх байгууламжийн ус 	1	Дулааны улиралд 6-9 сард	1 дээж 20,000	0.08	MNS4943:2015
6	Ургамлан нөмрөг Ургамлын зүйлийн бүрдэл Ургамлан нөмрөгийн бүрхэц	Орчны бохирдолд өртөж болзошгүй цэг болон алслагдсан цэгүүд	6	Жилд 1 удаа	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах		
7	Амьтдын аймаг Амьтдын нүүдэл шилжилтийн мониторинг Амьтдын тоо толгой	Төслийн талбай болон түүний ойролцоох уст цэг, мод бутлаг ургамал бүхий талбайд	3	Жилд 1 удаа	Үйл ажиллагааны зардалд тусгах		Батлагдсан арга зүйн дагуу
Гадаад буюу хөндлөнгийн хяналт шинжилгээний хөтөлбөр							
1	Агаарын чанар Орчны тоосжилт (PM _{2.5} , PM ₁₀ TSP, CO, NO ₂ , SO ₂)	Дотоод хяналт шинжилгээний цэгүүдэд	10	Жилд 1 удаа 5 жилд	1 дээж 210,000*10 Жилд 2,100,000	2.1	MNS4585:2025. MNS ISO4227-2002
2	Хөрсний хими болон физик Хүнд металл	Дотоод хяналт шинжилгээний цэгүүдэд	8	Жилд 1 удаа 5 жилд	1 дээж 35,000*12	0.420	MNS 2305:1994 MNS 5850:2019

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Цэгийн тоо	Давтамж	Нэгж, зардал ₮	Нийт зардал сая ₮	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
3	Усан орчин Ерөнхий хими физикийн шинжилгээ Урвалын орчин (рН) Хүнд металлын шинжилгээ (Унд ахуйн худгийн усанд микробиологийн шинжилгээг хийлгэх)	Дотоод хяналт шинжилгээний цэгүүдэд	4	Жилд 1 удаа 5 жил	1 дээж 30,000*9 Жилд 270,000	0.27	MNS 0900:2018 MNS6148:2010 MNS ISO5667-11:2000.
4	Усан орчин рН, БХХ, ХХХ, NH ₄ , Ж/б, NO _x	Дотоод хяналт шинжилгээний цэгүүдэд	1	Жилд 1 удаа 5 жил	1 дээж 40,000*1 Жилд 40,000	0.04	MNS4943:2015
5	Ургамлан нөмрөг Ургамлын зүйлийн бүрдэл Ургамлан нөмрөгийн бүрхэц	Орчны бохирдолд өртөж болзошгүй цэг болон алслагдсан цэгүүд	10	Жилд 1 удаа 5 жил	2.0	2.0	Батлагдсан арга зүйн дагуу
6	Амьтдын аймаг Амьтдын нүүдэл шилжилтийн мониторинг Амьтдын тоо толгой	Төслийн талбай болон түүний ойролцоох уст цэг, мод бутлаг ургамал бүхий талбайд	5	Жилд 1 удаа 5 жил	3.0	3.0	
Хамтын оролцоотой хяналт шинжилгээний хөтөлбөр							
1	Орон нутгийн иргэдтэй хамтран дээж цуглуулах, шинжилгээний хариуг			1 удаа		1.2	

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Цэгийн тоо	Давтамж	Нэгж, зардал ₮	Нийт зардал сая ₮	Баримтлах эрхзүйн баримт бичиг
	тайлагнах, мониторинг хийх						
	Нийт					12,083,200 төгрөг	

Зураг 6. Орчны хяналт мониторингийн цэгүүд

5.10 Оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журмын 2.2-т тусгасны дагуу төсөл хэрэгжүүлэгч Сэкер Ресурсус Монголиа ХХК нь Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ болон нэмэлт тодотгол үнэлгээний ажлын үр дүнгээр БОМТ-г уул уурхайн төслийн хувьд БОМТ боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журмын хавсралын дагуу боловсруулсан болно.

Хүснэгт № 17 БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарь

№	БОМТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, сая төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан	Зохион байгуулах газар
1	2	3	4	5	6	7	
1	Баянхонгор аймгийн Шинэжинст сумын 1,2,4-р багийн Иргэд Нийтийн хуралд	БОМТ-ний хүрээнд гүйцэтгэсэн ажлын хураангуй бэлтгэн танилцуулах	Тухайн жил төлөвлөсөн ажлаа хэрхэн гүйцэтгэсэн хураангуй танилцуулга	Тухайн жилд	Үйл ажиллагааны зардалд тусгав.	Байгаль орчны хэлтэс	Зараа, Уртын гол, Эхэнхавцгай багууд
2	Баянхонгор аймгийн байгаль орчны газар	Тайлангийн эх хувь	Тухайн жил төлөвлөсөн гүйцэтгэсэн тайлан. Ажлын гүйцэтгэл, үр дүнтэй холбоотой фото зургаар баталгаажуулна	11 дүгээр сарын 01-нээс өмнө			Баянхонгор аймаг
3	Байгаль Орчин, Уур Амьсгал Өөрчлөлтийн яам	албан бичгийн хамт		12-р сарын 30-наас өмнө			Улаанбаатар хот

